

НЕБА

#23

половину
отримує
вуличний розповсюдвач

5 грн

ВАКАЦІЇ

ЕДУКАЦІЇ

придбавши цей журнал, ви допоможете бездомним

ПРОСТО НЕБА – незалежний вуличний журнал, який розповсюджують на вулицях Львова безпритульні та соціально виключені особи.

НАША МЕТА

Метою розповсюдження журналу є залучення до соціальної інтеграції людей, що перебувають у скрутних життєвих обставинах. Девізом ПРОСТО НЕБА є «Працювати, не жебракувати». Ми схилиємося до думки, якщо людина взялася розповсюджувати журнал, вона прагне насамперед змінити своє життя. Крім того, це унікальна можливість покращити своє фінансове становище.

ЯК МОЖНА РОЗПОВСЮДЖУВАТИ ЖУРНАЛ
Якщо Ви – бездомна чи безробітна людина і бажаєте розповсюджувати журнал, звертайтеся у пункти розповсюдження:

ЛМГО «Спільнота взаємодопомоги «Оселя»
м. Львів-Винники, вул. І. Франка, 69
Центр обліку та нічного перебування
бездомних громадян
Вул. Кирилівська, 3-а

СПІВПРАЦЯ З ПРОСТО НЕБА

Ми завжди відкриті до співпраці як із соціально незахищеними верствами, так і з письменниками, художниками, фотографами та багатьма іншими, хто став на шлях боротьби проти бідності та соціальної несправедливості. Усі матеріали в журналі – добра воля дописувачів і волонтерів видання. Винагороди за подані до друку матеріали немає. Редакція залишає за собою право не повертати, не рецензувати надіслані матеріали і не погоджуватися з думкою авторів.

Запрошуємо рекламодавців до розміщення соціальної реклами, що пропагує здоровий спосіб життя та сприяє ефективному вирішенню актуальних проблем міста.

ПРОСТО НЕБА є членом Міжнародної асоціації вуличних видань. Проект реалізує ЛМГО «Спільнота взаємодопомоги «Оселя».

ПРОСТО НЕБА №23. ВАКАЦІЇ ЕДУКАЦІЇ

ЗМІСТ

Кароліна Козюра. We don't need no education Green lantern від Володимира Беглова	3 4
Міжнародний табір «Емаусу» у спільноті «Наша хата»	4
Прогноз погоди від Максима Ольги	5
Інтерв'ю з Сергієм Плохієм	6
Анастасія Нечипоренко. Де починається і закінчується університет	8
Петро Лема. Хабарі в системі освіти: з чого починалися і чи закінчатся	9
Патрік Кінвіль. Учні залишилися позаду: державна освіта у США	10
Юля Ханас. До школи ходити не обов'язково! У Канаді вчать вдома	11
Томаш Косек. Вітер вищих перемін	13
Сюзанна Возняк. Стереотипи живуть у дитячому садочку	14
Мар'яна Соха. Канадські побратими: Alberta Street News	16
Ольга Ільчишин, Максим Лішенко. Наше дослідження Без Ознак Мистецького Життя: Олександр Бойченко	18 20
Володимир Беглов. «Емаус», ярмарок, Париж	22
Василь Клушин. Наші в Швейцарії	24
Юрген Найнінгер. Маленький внесок для Львова	26
Артем Чапай. Зцілення	27
Павло Ар'є. Баба Пріся (уривок з п'єси)	28
Володимир Діброва. Зустріч з Богом	30
Євгенія Сенік. Учитель	32
Пігулка від голови від Миколи Шпаковського	33
Кінорецензії	34
Літературні рецензії	35
Як Ви можете допомогти бездомній людині?	37

International
Network of
Street Papers

Проект реалізується за фінансової підтримки
Міжнародного руху «Емаус»

НАШІ КОНТАКТИ

ЛМГО «Спільнота взаємодопомоги «Оселя»
79495, м. Львів-Винники, вул. І. Франка, 69
Сторінка в Інтернеті www.emaus-oselya.org
E-mail: prosto_neba@yahoo.com
Тел./факс 032 296 33 03

Свідоцтво про державну реєстрацію
ЛВ №925/178р від 02.10.2009
Тираж – 3 000 примірників

Головний редактор
Мар'яна Соха

Випусковий редактор
Кароліна Козюра

Дизайн і верстка
Юрій Іздрик

ПРАВИЛА РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ

1. Розповсюджувач має бути ввічливим, проявляти повагу до покупців та інших розповсюджувачів.
2. Розповсюджувач розповсюджує журнал відповідно до вартості, вказаної на обкладинці.
3. Розповсюджувач не має нав'язувати покупцеві журнал, а поважати його вибір придбати його, або ні.
4. Розповсюджувач обов'язково мусить мати при собі посвідчення розповсюджувача.

Фото проекту «Без Ознак Мистецького Життя»
Ростислав Шпук

Над номером працювали
**Григорій Семенчук, Максим «Ольга» Лішенко,
Олеся Саноцька, Вікторія Міщук, Юрій
Дідевич, Євгенія Сенік**

Увага: Якщо розповсюджувач знаходиться у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, не беріть у нього журнал.

WE DON'T NEED NO EDUCATION!

Чи потрібна нам освіта? Очевидно, що так. Не маю жодного сумніву. Право на освіту є одним із основних прав людини. Питання, яке варто поставити: ЯКА освіта нам потрібна?

Останнім часом у мене складається враження, що я є свідком великих змін. І не знаю, чи дійсно відбуваються ці зміни, чи може змінилася перспектива, з якої я дивлюся на певні речі. Відколи сама почала викладати, бачу, що мої студенти зовсім по-іншому ставляться до навчання, ніж я, не тільки у їхньому віці, а й у аналогічній ситуації.

Час – це перша і основна відмінність. Коли 8 років тому я розпочинала навчання, то навіть увияти не могла, що можна одразу братися за два напрямки. Гуманітарна спеціальність вимагала від мене часу на читання, писання, ставлення запитань та пошуку відповідей, аналізування тощо. Сьогодні, здається, ніхто на це не має часу. Студенти (принаймні в Польщі) одразу розпочинають навчання на 2 – 3 спеціальностях (одна з моїх студенток-рекордсменок паралельно здобувала 5 спеціальностей). А я запитую: ЯК? Як можна одночасно вивчати культурологію, історію, соціологію і дві філології? Отже, покоління на кілька років молодше за мене, має інше сприйняття часу, інакше ним розпоряджається.

Швидкість – це теж чергова категорія змін, які я спостерігаю. Якщо хочеш бути ефективним (модне зараз визначення), то мусиш все робити дуже швидко. Швидко читати, швидко писати, швидко думати і т.д. Швидкість у науці мені завжди здавалася негативним явищем. Якщо не маєш часу ретельно підготуватися до іспиту, то готуєшся абияк. Але сьогодні швидкість є, безсумнівно, перевагою. Вчитися швидко означає бути ефективним (знову це слово!), гнучким (черговий тренд) і мобільним (а це взагалі найпопулярніше). Ох, скільки я не знала переваг «швидкого навчання». Сьогодні швидкість – не лише перевага, а й найпозитивніший феномен. Моя знайома, яка другий рік вивчає філологію,

запевняла мене, що вільно спілкується принаймні сімома мовами, бо аж ПІВРОКУ вчила польську, французьку, чеську, словацьку, вже не кажучи про англійську, українську і російську. Цього, на її думку, достатньо, щоб вільно спілкуватися. Так, першими відреагували мої комплекси, бо вона у 19 років знає 7 мов, а я у трохи старшій віці, крім рідної, ще хіба дві, і то на розмовному рівні. Але на зміну комплексам прийшло здивування, сумніви і відчай, бо після невеликої перевірки, виявилось, що вона не може скласти речення жодною з перерахованих нею мов. Але ж це неважливо. Головне – її власна (перебільшена) впевненість в собі, яка останнім часом є домінуючою рисою багатьох молодих людей.

Час, швидкість, впевненість у собі, ефективність, гнучкість – це тільки частина рис, що характеризують сучасність. Вони стосуються не тільки моїх студентів, а й мене. Я теж мушу швидко писати статті чи заявки на гранти, і всюди демонструвати різнобічні знання, які очевидно прагну ще більше урізноманітнювати (бути гнучкою), мушу знати, як ці заявки писати (бути ефективною) і бути впевненою в собі. Тільки інколи я зупиняюся і задумуюся: чи так я хочу навчатися? Чи потрібна мені така освіта?

Перше вересня – це початок навчального року. Гранична межа, яка означає черговий рік змагань між тим, чого ми не знаємо і що мусимо знати; між тим, до чого маємо інтерес, і що нам взагалі не придасться. Чому ж не почати цей період з чогось абсолютно протилежного до цієї статті – з РЕФЛЕКСІЙ (здається, що це слово останнім часом всі забули)? Давайте подумаємо над тим, чим є освіта сьогодні? В якому напрямку вона розвивається? Як змінилася останнім часом? Про освіту, у широкому сенсі цього слова, ми роздумували у цьому номері: від значення козацького міфу для українців до проблем освіти в Україні, Польщі, США і Канаді.

До школи! Хоча інколи невідомо для чого і чи варто. А може цього разу, замість ганятися за черговими спеціальностями і дипломами, зробимо революційну для нашого часу річ – сядемо в парку і прочитаємо книжку.

*Кароліна Козюра –
випусковий
редактор
журналу
«Просто неба»*

НАПЕРЕКІР СИСТЕМІ

Метод однієї ночі. Так ми називали експрес-метод підготовки до будь-якого заліку чи іспиту на філософському факультеті Франкового Університету.

Нещодавно для прийняття на нове місце праці довелося витягнути зі старої дерматинової папки у маминому серванті свої дипломи про вищу освіту. У додатках кілька «задвоєно», але загалом усе «добре» і «відмінно». Тобто метод однієї ночі діяв. Скажу більше – навіть держіспити минулися без зайвих проблем.

Для життя без талонів потрібно було небагато: позакривати енки, дістати у відмінників список питань на залік/іспит, купити доброї кави і близько 23:00 почати. У районі 5-6 ранку усі питання «було пройдено», шпори написано, а одразу після підпису викладача у заліковці усе завантажене в голову успішно забувалося. Метод однієї ночі діяв безвідмовно і зовсім не залежав від строгості викладача, складності предмету чи обсягу необхідної літератури. Найчастіше вистачало dtv-Атласу.

Вам може здатися, що я хвалюся. Ну, може, трохи й хвалюся. Але насправді – нарікаю. Бо словосполучення «здобувати вищу освіту» якось не канає до того, чим наповнене життя середньостатистичного українського студента у середньостатистичному українському вузі. Яка освіта? Таке собі – хтось суворіший, хтось пофігістичніший, якась книжка є, якоїсь нема, ну і не треба. Але загалом 5 років можна нічого не вчити і нормально отримати диплом. Перевірено на собі.

Звісно, все питання у моїх особистих лінощах. І в моїй особистій незацікавленості. І ще багато в чому моєму особистому. Але!

Коли у коридорах викручені жарівки заради економії. Коли викладачі агітують за кандидата замість викладати. Коли недодоценти заливають до перестуденток замість вести практичні заняття. Коли половина викладацького складу – посередники і кур'єри на корупційному маршруті «студент-екзаменатор». Коли усе навколо замазане гіпсом, заклеєне скотчем, розбавлене водою. Коли усі навколо – на чверть ставки, розчаровані, неактуальні. Коли улюблених викладачів за 10 семестрів у тебе раптом двоє. Навіщо ці центнери ксероксів, які дочитувеш максимум до третьої сторінки? Навіщо ці перші-другі зміни і ранкові перебіжки між корпусами? Навіщо нульові пари на 7 ранку? Навіщо обхідні листи, відомості, «журнали у старості»?

Це все бутафорія, а не вища освіта. Є бумажки, є якісь організми, парти навіть є, приміщення різні, деканати з новими дверима. А процесу нема.

...Ви ж знаєте різницю між словами «освічений» і «освідчений». З освіченим все ясно, він приречений. А освіченими ми називаємо людей, які мають освіту. Вловлюєте спільнокореневість? Оця освіченість гучно перегукується з затертим «Учень – свет, а неучень – тьма». Освіта і освіченість народжуються зі світла. Платонівський міф про печеру – це теж про освіту. Коли темні ми виходимо з печери на сонце, ми освічуємося. І тоді боїмося тільки тіні. Але що вище сонце, то менша тінь. Натомість в коридорах українських вузів – тьмяно, непривітно і вогко. Жодного світла.

Є, звичайно, винятки. Драйвовий, як цунамі, Український католицький університет, де лекції читають кращі викладачі – тутешні і запрошені. Виховання лідерів – головна їхня філософія. І тут, очевидно, можуть з цим завданням впоратися. Могиланка, яка своїм існуванням виправдовує існування Києва як міста (і часом – України як держави). Кажуть, десь у лісостепах і степах України є ще кілька непоганих вузів. Але, даруйте мою банальність, це винятки, які підтверджують правило.

Книжки, які слід було читати в університеті, почав читати після отримання диплома – для себе. Може, тому що зовнішні обставини змінилися, а автори не асоціюються з викладачем, який нагадує стувіський «шлюз, із якого ніколи не витікає вода». Може, через те, що на 600 сторінок тепер у мене є весь час, а не 3 дні. Чи хтозна.

Хотілося написати оптимістичний текст про освіту. Починав тричі. Жодних позитивних образів не знаходилося. Як каже один відомий аналітик, усе набагато гірше, ніж ви думаєте. Проте освіта потрібна. Любіть, читайте, мандруйте, пізнавайте, спостерігайте, не бійтеся, вишукуйте, помиляйтеся! Коли це неможливо у вузі, треба йти наперекір системі. Наперекір системі освіти.

МІЖНАРОДНИЙ ТАБІР «ЕМАУСУ»

В липні цього року мешканці спільнот «Емаус» з трьох європейських країн (Польща, Франція, Голландія), а також львівської «Оселі» зібралися у спільноті «Наша хата» (с. Рихтичі, Дрогобицький район), щоб допомогти її мешканцям облаштувати господарство.

«Наша хата» – це відносно молода спільнота, яка об'єднала людей, що опинилися у скрутній ситуації, для спільного життя у праці. Спільнота намагається працювати та розвиватися у дусі «Емаусу», облашту-

У СПІЛЬНОТІ «НАША ХАТА»

вати своє господарство таким чином, щоб самим заробляти на своє утримання та допомагати іншим. Саме тому «Емаус» вирішив підтримати таку ініціативу і протягом 10 днів усі спільно працювали над облаштуванням території для випасання свиней та курника – вирубували кущі та дерева, розчистили територію та обгородили її парканом. На завершення закупили курей та свиней. Тож «Наша хата» має тепер велику господарку та багату натхнення для подальшої діяльності та розвитку.

ВУЛИЧНА ОСВІТА

Ви скажете, що бездомні люди невиховані, неохайні і з поганими манерами. Ви бачите їх саме такими. У під'їздах та на сходових клітках. На зупинках і коло смітників. Хтось з вас – а я звертаюся до урядовців і підприємців-благодійників – замислювався над тим, як допомогти людині, що опинилася в скрутних життєвих обставинах? Не над тим, чому їм потрібно допомагати – ваша демагогія нікого не цікавить – а над тим, що для того вартує зробити. І не скільки це буде коштувати – хоча кошторис безумовно необхідний – а які за тим будуть наслідки: скільком людям ваш проект стане в нагоді.

Ми знаємо приклад роботи громадської організації «Оселя» – ми бачимо результат. І це в місті з населенням майже вісімсот тисяч мешканців. Запитайте себе, скільки в такому місті бездомних «мешканців» і чи одна маленька організація, яка може прийняти до двадцяти осіб, спроможна поселити всіх охочих, якщо це фізично неможливо? Так само, як неможливо виставити додаткові ліжко-місця на вулиці коло державних закладів соціального захисту і запропонувати безпритульним громадянам скористатися подібною альтернативою.

Промовчати про освітні заклади для бездомних і тривало безробітних людей? Мовчу. Складається враження, що львів'яни задоволені і зденеровані одночасно. З одного боку вони дуже жваво телефонують на «гарчу лінію» міста – прекрасно, що тепер все так прогресивно – з оперативною інформацією про місце перебування «безхатченка» (саме так тепер стало модно називати людей без житла), а з іншого – скаржаться на «порожні пляшки і сморід», які той залишає після себе. Тепер скажіть, шановні львів'яни, чи повинні соціальні працівники, які безпосередньо працюють з бездомними громадянами, прибирати і провітрювати ваші підвали та горища? Особисто я, як соціальний працівник, допомагаю такій людині вийти з ситуації, яка склалася, а не роблю чужі помешкання пахучими. Для цього існує бездіяльність комунальних підприємств.

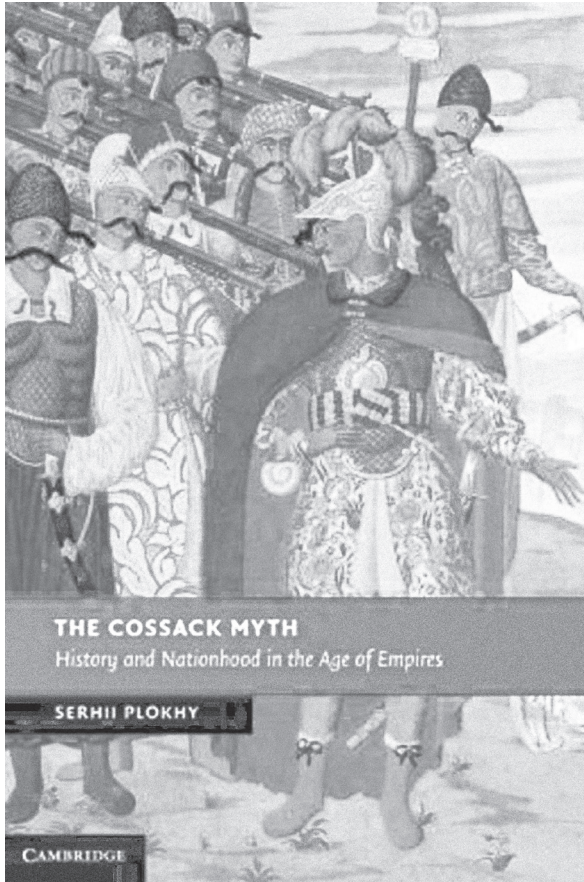
Я неодноразово наголошував на доцільності створення у такому «відкритому для світу» місті кількох громадських і урядових організацій, які б спрямовували свої зусилля на соціальний захист бездомних громадян. Соціальні працівники, після здобуття фаху з профільного предмету, опиняються у кризі, що зумовлена відсутністю відповідних закладів соціального захисту. А однією теорією – підкажіть, де мої конспекти? – ситим не будеш. Звичайно, все залежить від ініціативності тих чи тих людей – неважливо, чи вони бізнесмени чи безробітні студенти – але у цьому випадку ініціативність здебільшого залежить від бажання уряду зробити дійсно щось таке, що варто запам'ятати. Я бачу самі дозволи на реконструкцію будівель, що згодом навіки зачинаються перед вразливими верствами населення. Й тьму-тьмуцу велосдоріжок.

А ми сьогодні базикаємо про певні освітні курси для бездомних людей. Їм нема де спати, їм нема, що їсти. Вони заледве спроможні працевлаштуватися. Але в них відсутні документи. І вони також знаходяться у кризі. Сумніваюсь, що мої ідеї свіжі, але, прошу, невже важко почати щось робити? Щось з ділової української мови. Щось з правознавства. Бодай щось з комп'ютерних основ. Людина, яка роками проживає просто неба, тиняючись від пункту А до пункту Б, харчуючись тим, що зазвичай не влізти в наші нагородані шлунки, використовуючи будь-яку можливість підробітку, природно забуває всю ту довбану освітню програму. Така людина починає мислити іншими критеріями, розставляє для себе інакші пріоритети. Постає питання зміни світобачення, ідентифікації себе із навколишнім світом; з підсвідомості виринає не «пошук себе», а задоволення базових потреб, простіше – курс на виживання. Втім, освітні курси – важливий етап в реінтеграції бездомної людини в суспільство. Адже це не смішно, коли сорокарічна особа повідомляє, що розучилася писати. Хоча – із дедалі більшим зануренням в соцмережі – ця проблема торкнеться не лише «людей вулиці».

Коротше кажучи, якщо існує хоча б найменша можливість розпочати навчальні курси для бездомних людей, я із задоволенням приєднаюсь до них, аби підтягнути свій рівень української мови.

СУСПІЛЬСТВО НЕ МОЖЕ ІСНУВАТИ БЕЗ МІФІВ...

Розмова із Сергієм Плохієм про Україну, козаків та навчання історії

Пане Сергію, якою є роль козаків для сучасної України?

Козацтво є дуже важливим для формування української ідентичності. Якщо подивитися на початки Української держави в ХХ столітті, то фактично було два таких фундаментальних міфи, на яких вона базувалася. Перший – це ідея Київської Русі і її взаємостосунки до України, тобто герб, який сьогодні має Україна і який був ще в 17-му році запропонований Михайлом Грушевським, має пряме відношення до Київської Русі. Козацтво, відповідно, стає другим таким націотворчим і державотворчим міфом. Ще на початку ХХ століття і протягом цілого радянського періоду були заборонені якісь реальні дослідження козацької минувшини, людей переслідували за це, звільняли з роботи. Це означає, що козацтво стало асоціюватися з українською ідентичністю не тільки в очах самих українців, а і тих, хто хотів, наприклад, якимось чином заблокувати чи загальмувати розвиток української культури, історичних досліджень тощо.

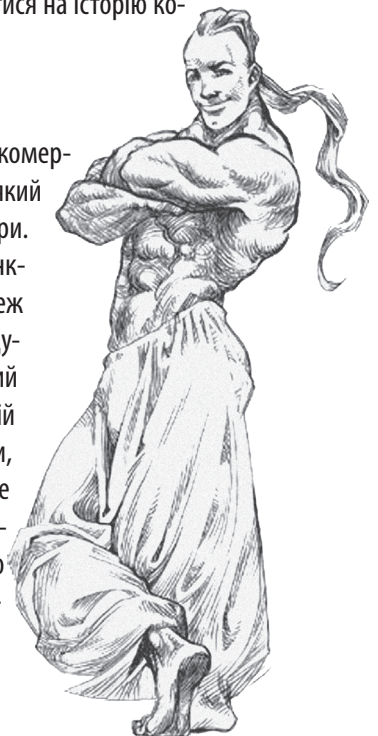
6

У своїй останній книзі «Козацький міф: історія та національне питання в епоху імперій» Ви пишете про існування і трансформацію міфу козаків в українській історіографії. На чому це базується?

Протягом ХХ століття відбулося привласнення образу козака і козацтва як ознаки модерної української ідентичності. Я власне пишу в одній із своїх статей про те, що Україна фактично ввійшла в незалежність чергами демонстрантів, попереду яких йшли люди в козацьких одностроях. За період незалежності цей міф, звичайно, трансформувався, але він продовжує асоціюватися з українською ідентичністю, і на сьогодні є об'єднувачем в українському контексті. Але він перестав бути якоюсь такою ареною битви диспутів, якихось змагань. На своїх початках козацький міф не вибудовував такого високого бар'єру між українською і російською ідентичністю. Він до певної міри включав деякі категорії поза Україною. В 90-ті роки, коли будівництво нової держави було абсолютно ключовим, в історіографії популярною була тема козацьких гетьманів як будівників держави. Сьогодні концепція побудови держави для українського суспільства вже не є такою центральною, як у дев'яностих роках, і козацький міф з цієї точки зору міняється. Також, факт відсутності тиску та заборон дозволяє критичніше подивитися на історію козацтва в цілому.

А сьогодні?

Сьогодні відбувається комерціалізація образу козака, який допомагає продавати товари. Абсолютно змінилася функція цього міфу і сам міф теж міняється. Наприклад, дуже сильний антитатарський елемент, який був присутній у роки радянської влади, сьогодні фактично майже зник. Антиєврейські елементи, які були важливою частиною козацького дискурсу перед 1917 роком, сьогодні також не присутні. Міняються обставини,

наголоси, міф трансформується. Я думаю, що життя цього міфу ще не закінчилось.

Крім міфу про козаків і Київську Русь, чи є якісь інші міфи важливі для сучасної України?

Звичайно, один надзвичайно потужний міф, який трошки менш актуальний сьогодні, ніж у минулому – це Україна як житниця Європи. Він частково базований на певних історичних реаліях і уявленнях, але це міф, який був основним з точки зору досягнення української незалежності в 1991 році. Він зародився ще в XVI-му столітті частково з польської і французької літератури, де територія сучасної України описувалася як земля, де течуть ріки з молочними берегами і так далі.

Чим є міфи для народу?

Суспільство не може існувати без міфів. Міфи уособлюють якісь наші загальносуспільні цінності, через них відбувається прив'язання індивіду до суспільства в цілому і участь в житті цього суспільства. Звичайно, що міфологія може бути як дуже позитивною, так і дуже шкідливою для самих суспільств, особливо якщо вони, наприклад, будують свої стосунки з сусідами на основі міфів.

Говорячи про українську історіографію, які, на Вашу думку, дослідження є найважчими?

Відносно дослідження як такого і дослідження минувшини, кожен період висувають, так би мовити, свої виклики. Щодо Київської Русі чи ще раніших періодів, то проблемою є брак писемних джерел. Тоді необхідно працювати з археологічними джерелами. Щодо пізніших історичних періодів, то проблема інша – забагато джерел і питання їх репрезентативності. А якщо говорити про співвідношення між історією та міфологією, то сьогодні найгостріші дебати відбуваються навколо теми Другої Світової Війни, а саме історії ОУН – УПА, ролі НКВД, КГБ, Червоної Армії у придушенні національного супротиву на території України, відносини між українцями і неукраїнцями. І тут у істориків виникають проблеми, пов'язані не тільки з браком чи репрезентативністю джерел, а з тим, що вже усталені міфи і дискурси, в які вони хочуть трансформуватися – ексклюзивні за своєю натурою. Вони змушують історика робити вибір і займати позицію, яку за інших обставин він чи вона мабуть би не займали. Це створює додаткові проблеми, бо можна стикнутися з негативним ставленням з різних сторін, але історики мають відповідальність перед суспільством не тільки іти за ним, але й відігравати роль лідерів і вести за собою. Не кожен це може, і не кожен на це погодить-

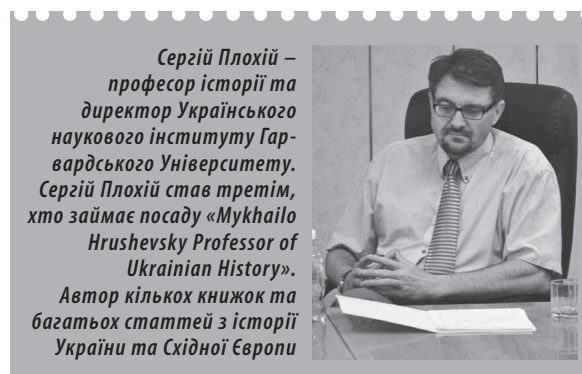

ся. Це дуже часто невдячна робота, і лише найкращі з нас погоджуються її виконувати.

В цьому сенсі, як потрібно викладати історію України після 91-го року?

Як викладати історію України? Можливо я спрощую речі, але я фактично не бачу великих проблем з викладанням історії України. Цей курс, який я викладаю тут в Гарварді, побудований на погляді на Україну, як на місце зустрічі багатьох державних структур, культур, етнічних груп, в результаті яких відбувається витворення, так би мовити, власної свідомості, тожсамості, пов'язаної зі специфікою історичного розвитку, культурних впливів, власного внеску в якісь ширші культурні процеси. І якщо дивитися на це з точки зору людей, які живуть сьогодні в Україні, як вони там опинилися, як почали думати так, як вони думають, – то це не найбільша проблема, яка може бути. Звичайно, дуже легко збитися на манівці і намагатися сподобатися одній групі чи іншій. Важче залишатися не осторонь, але залишатися відносно не враженим цими тенденціями, але якщо цей вибір зроблено – тоді все решта є досить простим.

Розмовляла Кароліна Козюра

Сергій Плохій – професор історії та директор Українського наукового інституту Гарвардського Університету. Сергій Плохій став третім, хто займає посаду «Mykhailo Hrushevsky Professor of Ukrainian History». Автор кількох книжок та багатьох статей з історії України та Східної Європи

ДЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ І ЗАКІНЧУЄТЬСЯ УНІВЕРСИТЕТ?

Від давніх-давен знання передається від вчителя до учня в широкому розумінні цих слів, але ще в античні часи з'являється нова форма передачі знання: між приватним спілкуванням з'являється офіційна ланка освітньої інституції. Знання набуває статусу об'єктивного і легітимного.

Учні Сократа у прогулянках і бесідах отримували ключ до мудрості, але університет покликаний виконувати зовсім завдання. Ми поступаємо в університет для того, щоб отримати фахові знання за обраним нами напрямком. У перших університетах доби Середньовіччя (Болонський університет, 1088 р.) існувало лише три факультети: богословський, медичний і юридичний. Сьогодні Львівський національний університет імені Івана Франка налічує 17 факультетів.

Існує дві протилежних думки стосовно розвитку технічного прогресу, які, на мою думку, є двома сторонами однієї монети, тобто доповнюють одна одну і є взаємозалежними. Перша позиція зародилася ще з появою письма і в роботах Платона ми читаємо застереження про те, що розвиток культури письма (а в подальшому – книгодрукарство, комп'ютер) призводить до атрофії пам'яті людини. Студенти перекладають всю свою роботу на планшети, диктофони і телефони. З іншого боку – все це свідчення цивілізаційного поступу, це необхідність постійного розвитку нових галузей знання, які відкривають людині все нові і нові обрії: засоби і можливості.

Все це слід враховувати, коли опиняєшся в аудиторії перед групою нових студентів. Кожного року це зовсім інші люди за світосприйняттям. І хоча університет – це джерело інформації, крім нього, існують ще безліч інших джерел, і як їх використовувати, залежить багато в чому від особи викладача. Інтернет створив інформаційну анархію, а щораз новіші комп'ютерні гаджети дарують необмежені можливості безпосереднього доступу до будь-якої інформації для студента, яку треба пропускати через фільтр своїх зацікавлень. І цей факт кардинально змінює взаємовимоги студента і викладача до процесу навчання.

Водночас сучасний студент обертається у середовищі, яке надає йому багато засобів для самоосвіти. Тому й значно збільшується сегмент самостійної підготовки

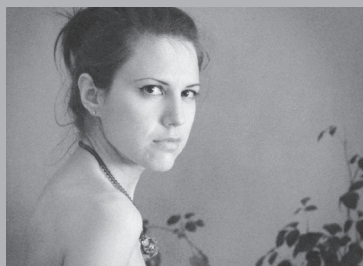
у навчальному процесі, але це вимагає персональної дисципліни. Зараз важливо вміти шукати і відбирати потрібну інформацію, верифікувати її та правильно застосувати. Тому університет, у першу чергу, повинен сформувати в молодій людині критичне мислення, зацікавленість і мотивацію.

Все це свідчить про те, що у традиційного, виплеканого століттями способу здобування освіти, з'являється достойна конкуренція – віртуальні форми навчання. Існує багато освітніх порталів, які безкоштовно пропонують блоки відео- чи аудіолекцій сучасних професорів з усього світу (*Coursera, Udacity, Khan Academy*). Можна бути віртуальним відвідувачем, а можна поїхати, наприклад, до Варшави або Берліну, адже закордонні університети постійно запрошують українських студентів на наукові стажування. Україна теж розробляє власну веб-систему дистанційного навчання «Віртуальний Університет» (*vu.net.ua*).

Водночас у всесвітній павутині існує багато соціальних мереж, спрямованих на встановлення міжнародних професійних контактів і зв'язків (*linkedin.com*), та для обміну досвідом у різних сферах діяльності (*skillshare.com*). Міжнародний проект TEDx («*Ideї, які вартують поширення*»), активним учасником якого віднедавна стала і Україна, – це відкритий простір коротких, але влучних, виступів людей, які діляться здобутим досвідом, зачіпають актуальні на сьогодні питання, закликають до дискусії.

Студенту, на мою думку, важливо чітко бачити перед собою свою ціль, а засобів, які є у нього під рукою, існує безліч. І зміни в існуючій системі освіти так само в їхніх руках.

Нечипоренко Анастасія –
та, що сходить красноподібною зорею

З ЧОГО ПОЧИНАЛОСЬ І ЧИ ЗАКІНЧИТЬСЯ

За даними Генеральної прокуратури України найбільше випадків хабарництва спостерігається в системі освіти. Система освіти виховує майбутніх працівників, прищеплюючи їм ті чи інші принципи, правила, звички. І якщо студент приймає хабарництво за норму у системі освіти, то і в майбутньому на своєму місці праці він чи вона практикуватиме хабарництво. І тут немає різниці – брати чи давати.

Починається все з перших років життя, коли хабара дають завідувачці садочку, щоб влаштувати туди дитину. Пізніше – школа, де за кращі оцінки батьки носять вчителькам «кульки з вдячністю» чи навіть доларові купюри за золоті медалі. А довершеність мистецтва хабарництва виточується студентом вже у вищих навчальних закладах, де він сам починає вирішувати такі питання. Тут діє закон попиту і пропозиції на хабар. З одного боку, кожна сім'я хоче, щоб її дитина мала вищу освіту і посилають її вчитись в університет, навіть якщо вона цього не хоче, а мріє ціле життя працювати охоронцем на заправці або просто вийти заміж і сидіти з дітьми. В такому випадку студент не вчиться, бо не може чи не хоче і змушений упродовж усього навчання давати хабарі, щоб його не вигнали. В цьому випадку страждають ті викладачі, які не хочуть практикувати хабарництво, але стоять перед вибором: виганяти студента чи взяти гроші. З іншого боку, викладачі, які не мають додаткової роботи, а живуть тільки на малу зарплату в університеті, змушені брати хабарі, щоб просто вижити. Вони й не дуже бояться звільнення, оскільки зарплата така мала, що навіть не шкода буде втратити роботу. В цьому випадку страждають ті студенти, які добре вчать, оскільки нерідко і вони зі своїми знаннями повинні дати хабара, щоб їм не занизили оцінку. І в результаті такої взаємодії у студентів формується ставлення «вчи – не вчи, а все-одно потрібно платити», а у викладачів – що студенти не хочуть вчитися і вибирають платити. Хабарі бувають різні – від інтимних послуг чи поповнення рахунку на мобільному до сотень доларів. В грошовій формі хабар дають просто в руки, або через посередника, якого назначає викладач. Каральні заходи, як правило, не працюють, тому що самі каральні органи ласі до хабара і такі справи швидко «замина-

ють». Єдине чому ГПУ із зацікавленням береться за такі справи – так це тому, що сама на цьому збагачується.

Чому ж тоді за кордоном ніхто не дає хабарі? По-перше, студенти там поступають в університет не заради папірця, як у нас, а обирають навчання свідомо, знаючи ким хочуть після цього працювати. Освіта за кордоном коштує дорого і витратити такі гроші на вітер там ніхто не насмілиться. Якщо людині не потрібна вища освіта, то вона здобуває певне ремесло і йде на роботу.

Друга причина – це хороша зарплата і престижна робота викладача, який не буде ризикувати своєю посадою заради якогось студента, який хоче покращити бали.

В Україні, де система освіти трансформується з радянської до європейської, вже спостерігаються певні зміни. Державне замовлення знижується, а комерційне росте. Університети конкурують між собою у боротьбі за вступників. ВУЗи не зацікавлені виганяти студентів-платників, оскільки від них залежить зарплата викладачів, а також формується репутація ВУЗу серед майбутніх абітурієнтів. Поступатимуть швидше туди, де легше буде вчитись. А, відповідно до цього, студент не боїтись відрахування, і менше пропонуватиме хабарі, бо оцінку йому й так поставлять, проте в цьому випадку освіта і далі деградуватиме.

Коли ж перестануть давати хабарі в Україні? Мабуть тоді, коли до освіти ставитимуться як до засобу досягнення цілей, а не як до чергової галочки у особистій біографії.

Петро Лема

УЧНІ ЗАЛИШИЛИСЯ ПОЗАДУ:

••••• ДЕРЖАВНА ОСВІТА У США •••••

В березні цього року влада міста Чикаго оголосила про закриття 54 державних шкіл з метою скорочення щорічних видатків і компенсації мільярдного дефіциту міського бюджету. Таких випадків різко побільшало за останню декаду, а загальне скорочення бюджету на федеральному та державному рівнях та невдалі спроби реформувати систему державної освіти призвели до загального зниження якості державних шкіл в США. У той час, як багаті батьки традиційно і щораз частіше віддають своїх дітей у приватні школи, нижчий і середній клас стикнулися із проблемою різкого зниження якості і кількості державних шкіл. Замість того, щоб покращувати стан державних шкіл, освітня реформа в США та брак коштів різко погіршили якість державної освіти.

Сполучені Штати Америки, найбагатша держава у світі за показником валового внутрішнього продукту, знаходиться на 17-му місці у світі за якістю освіти. Така позиція могла би бути цілком прийнятною, але дослідження показують, що цей рейтинг не зовсім відповідає дійсності. Насправді, якість освіти в Штатах дуже варіюється – багаті батьки віддають дітей у приватні школи, а школи в районах, де проживає середній клас отримують більше державного фінансування, ніж школи у бідних районах. У такому протиставленні прослідковується і расовий аспект. Райони, історично заселені афроамериканцями та іспаномовними американцями, отримують мізерне фінансування. І дійсно, 88% тих учнів, на яких вплине закриття шкіл у Чикаго, – це афроамериканці.

Такий дисбаланс завжди був елементом освіти в США, але ще більше поглибився через підписаний Президентом Джорджем Бушем у січні 2002 закон No Child Left Behind (NCLB) – Жодна дитина не забута. Цей закон

нібито мав протидіяти поляризації державних шкіл у США, але навпаки призвів до ще більшого погіршення рівня освіти для бідних школярів, одночасно збільшуючи фінансування у трохи багатших районах. Але і це збільшення не означає, що фінансування є достатнім, бо воно стабільно зменшується від 2008 року.

NCLB вимагає стандартизованого тестування школярів, і рівень державного фінансування кожної окремої школи залежить від того, як вчать її учні. Щоб отримати державне фінансування, школи повинні відповідати певним стандартам, які встановлює кожен штат. Якщо школа не відповідає цим стандартам, вона підпадає під реструктуризацію. Далі парадокс – на реструктуризацію потрібні кошти, яких школі не виділяють, бо вона попередньо не відповідає стандартам. Тож школи не можуть нічого змінити чи покращити, і їх просто закривають. Якщо коротко, то NCLB забезпечує державне фінансування школам, які добре дають собі раду, а позбавляє коштів тих, які найбільше потребують змін.

Саме ж закриття означає, що учні переходять до сусідніх шкіл – таких самих бідних і знову ж потерпають від браку ресурсів. Збільшення кількості учнів у класах негативно впливає на навчання і знову ж таки на результати тестування.

Я не експерт з питань освіти, але мені здається, що проблема державної освіти в Штатах не вирішиться через закриття та об'єднання не дуже хороших шкіл. Варто наголосити, що навіть державні школи, що відповідають стандартам не є прикладами добрих освітніх закладів, але це вже тема для іншої статті. Державна освіта у США в занепаді і цілком очевидно, що спроба Президента Буша реформувати систему освіти у 2002 році була провальною.

З англійської переклала Мар'яна Соха

Патрік Ківнелі – вивчає історію Росії та радянську міжвоєнну націоналістичну політику. Зараз живе у Москві, Росія

ДО ШКОЛИ ХОДИТИ НЕ ОБОВ'ЯЗКОВО!

У КАНАДІ НАВЧАЮТЬСЯ ВДОМА

Погляди сучасних батьків на виховання дітей значно відрізняються від тих методів, що застосовували наші прабадьки чи батьки. Відповідно, виникає питання: яку освіту надати дітям, щоб успішно підготувати їх до життя у соціумі? Щороку відсоток сімей у Північній Америці, які обирають альтернативні до державної освіти форми навчання, значно зростає.

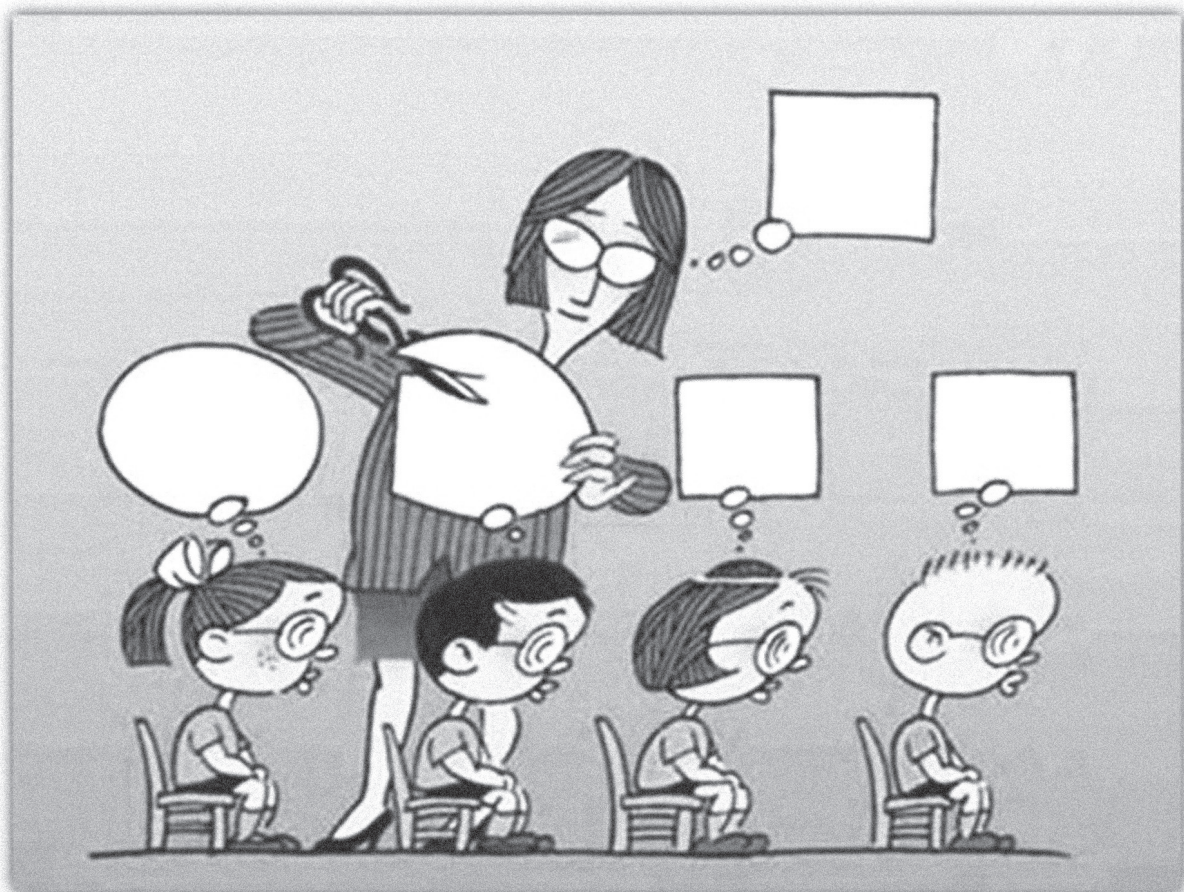
У Канаді законодавством кожної провінції передбачена можливість навчання вдома (homeschooling). Для прикладу, у провінції Манітоба запропоновано три форми шкільної освіти: державна, приватна і навчання вдома. Якщо батьки вибирають останню, то мають право навчати дітей самостійно або приєднатись до інших сімей і таким чином організувати малу групу школярів. Провінція Манітоба пропонує сім'ям на вибір один з трьох навчальних планів: план зорієнтований на дитину, план базований на християнських принципах або незалежний курс навчання. Сім'ї не обмежені у виборі вищеперерахованих планів і мають право їх поєднувати, або обирати навчальний план іншої провінції. При узгодженні із однією зі шкіл дітям дозволено відвідувати певні уроки у громадських школах, зазвичай це уроки фізики, хімії, математики чи іноземної мови у старших класах. Родини не отримують державного фінансування для навчання вдома, проте мають безкоштовний доступ

до всіх бібліотек і навчальних ресурсів в Інтернеті. Діти своєю чергою не зобов'язані здавати екзамени у школах, але якщо батьки цього хочуть, то повинні узгодити це з місцевою школою. Двічі на рік батьки мають заповнювати навчальні звіти про успішності своїх дітей.

Альтернативне навчання викликає цікавість, скептицизм і критику з боку суспільства. Чому сім'ї обирають таку форму освіти? Наскільки якісною вона є? Чи належно підготовлені діти до навчання в університетах? А як щодо соціалізації з ровесниками?

Результати національного дослідження проведеного у 2003 році Канадським Центром Навчання Вдома відображають основні демографічні, економічні та соціальні показники, а також фактори, що впливають на академічну успішність дітей, що обирають домашню форму навчання.

Основні причини, якими керуються батьки, обираючи навчання дітей вдома, базовані на їхніх моральних,

сімейних, релігійних принципах та академічних цілях. Батьки навчають дітей, опираючись на важливі для них цінності та переконання, будуючи свій підхід на важливості підтримання тісних родинних стосунків, певного морального сприйняття світу та культури. Навчання дітей вдома передбачає більшу гнучкість при виборі навчальних матеріалів, зорієнтованих на індивідуальний потенціал та потреби дитини. Часто причиною обрання навчання вдома є специфічний стиль життя сім'ї, наприклад, це багатодітні сім'ї, чи сім'ї, що змушені багато подорожувати через професію батьків, або через те, що живуть у віддалених закритих громадах. Для сімей, що виховують дітей з особливими потребами, такий підхід надає можливість працювати у відповідному темпі, дозволяючи сфокусуватись і більше часу приділити тим темам, що викликають труднощі у дитини. Також це допомагає батькам застосовувати гнучкі методи поведінкової терапії чи практикувати індивідуальні методи навчання. Для особливо обдарованих дітей, такий метод навчання дозволяє розвивати їхні таланти, швидше і детальніше вивчати предмети, до яких дитина проявляє особливий інтерес. Такі діти зазвичай випереджують своїх ровесників, набагато швидше і успішніше засвоюють навчальні матеріали.

Батьки, що вибирають навчання вдома стверджують, що державні школи не дають доброго виховання їхнім дітям, не відповідають академічним потребам дитини і часто є місцем, де дитина постійно відчуває психологічний та емоційний стрес. Коли йдеться про старші класи, то батьки схвильовані фізичною та сексуальною безпекою дітей, негативним впливом однолітків, що вживають наркотики чи належать до певних угруповань. Батьки переконані, що у державних школах їхні діти марнують багато часу і їхні індивідуальні потреби не задоволені. Важливим аргументом батьків є те, що школа не дозволяє дітям мислити і розвиватись «за межами ящика».

Шкільна система є масштабною, тому швидких змін дибитися у ній складно. У кожній провінції батьки, що вибирають альтернативні методи навчання для своїх дітей, об'єднуються у групи підтримки, і/або вступають до асоціації. Такі групи підтримки допомагають батькам обмінюватись навчальними ресурсами, соціалізуватись, організовувати спільні зустрічі, навчальні курси, походи в музеї, лабораторії, парки. Асоціація своєю чергою представляє права батьків, що навчають дітей вдома, і співпрацює з урядом та іншими асоціаціями.

У своєму радіо-інтерв'ю Монік Тернер, президент Манітобської Асоціації Навчання Вдома, каже, що зовсім не здивована тим, що кількість батьків, які вирішують навчати своїх дітей вдома постійно зростає. Вона пам'ятає яким стресовим був її досвід шкільного життя, постійні насмішки зі сторони ровесників і каже, що з того часу небагато змінилося, тому вона не хоче, щоб її діти перейшли через таку ж систему. «Ми є досить гнучкими, коли самі навчаємо дітей. Самостійно обираємо теми і проекти, якими мої діти зацікавлені, вчимо дітей навіть під час подорожей», – розповідає Монік. Каже, що її роль – це допомогти дітям бути успішними і виконувати те, що вони зобов'язані робити. «Часом складно дисциплінувати дітей, адже потрібно бути і вчителем і мамою водночас. У таких випадках я нагадую дітям, що їм не треба швидко прокидатися і йти до школи, що вони можуть більше бавитись після уроків, а також нагадую про інші переваги навчання вдома», – ділиться Монік.

На протигагу альтернативним формам навчання, батьки, які віддають дітей у державні школи, переконані, що власне школа є мікрокосмом світу чи громади, тому дітям важливо пройти її, зрозуміти різноманітність світу, і належним чином підготуватись до дорослого життя. Такі батьки вважають, що зміни у державній освіті безсумнівно потрібні, тому беруть активну участь у громадських школах.

Не знайдеться єдиної форми освіти, яка б задовольнила потреби кожної сім'ї, тому мати право вибору – це, мабуть, найкраще рішення у такому випадку.

*Юля Ханас –
соціальний працівник,
живе і працює у
Вінніпезі.
Досліджує питання
розвитку програм для
дітей з аутизмом*

ВІТЕР ВИЩИХ ПЕРЕМІН

У нас часто можна почути досить поширене твердження, що у Польщі з часів комунізму не змінилися дві інституції: костел і університет. Напевно, не докладаючи великих зусиль, можна би було знайти аналогії між цими інституціями, але залишмо костел для наступного разу. Пропоную зосередитися на вищій освіті.

Я не можу підтвердити наведеної вище думки, бо є занадто молодим, щоб пам'ятати університет часів комунізму. З пізнього соціалізму в Польщі пам'ятаю небагато: жуйки Дональд, Pewex (Przedsiębiorstwo Eksportu Wewnętrzного – мережа магазинів у Народній Республіці Польща, які продавали товари із Заходу за валюту), та черги у м'ясних магазинах, у яких мама залишала мене під опіку пенсіонерок, що там стояли.

Можливо й небагато змінилося в університетах. Можливо. З власного, понад десятилітнього досвіду, пов'язаного з університетським життям, можу сказати, що напевно не все так погано. Але почнімо від початку.

Починаючи з 90-тих рр., періоду кризи, трансформації та економічних потрясінь, у середовищі Ковальських та Новаків, раптом з'явилося переконання, що тільки освіта може забезпечити роботу, щастя та багатство наступним поколінням. Як наслідок, поляки з року в рік щораз частіше почали посилати на навчання своїх дітей. Після років обмеженого доступу до вищої освіти, наступили воля та необмеженість, кожен міг стати магістром, бо, на думку багатьох, папір має значення.

Відповідно до одного із основних законів економіки, пропозиція з'являється там, де є попит. Навчальні заклади, а може хтось, хто стоїть над ними, швидко занюхали бізнес, і відразу взялися за створення нових напрямків навчання, відкриття заочних відділень та приватних університетів. Потрібно було кувати залізо гарячим: поки поляки хотіли вчитися, потрібно було їм це уможливити. Неможливо визначити у який саме момент, бо це радше був процес, перестали забивати собі голову якістю освіти, а робити ставки на кількість студентів. Врешті, у новій системі розраховували на дохід, який отримували від кожного студента, незалежно від того добрий він чи поганий. За стаціонарного студента платила держава з бюджету, а якщо хтось хотів поєднувати працю і навчання, то вибирав заочне чи вечірнє навчання, то й краще, бо сам оплачував навчання.

У такий спосіб польська система вищої освіти випускала тисячі бакалаврів та магістрів. З часом виявилось, що одного паперу не достатньо, а ринок праці не потребує стільки працівників з університетським інтелектуальним потенціалом хитромудрої якості. Відтак вони змушені були рятуватися міграцією до держав так званої старої Європи.

Може і є зміни на краще, але легко не буде. Тим не менше, робляться спроби реформувати освіту, стимулювати розвиток і мобільність наукових кадрів. Процес йде повільно, але йде. В цьому я переконався на власному досвіді під час навчання в докторантурі, коли статусу докторанта не було достатньо, щоб отримати стипендію. Нові правила вимагали участі у конференціях, публікації статей у фахових виданнях тощо. Спочатку усі крутили носом, але ті, хто підлаштувався під нові вимоги, змогли не тільки мати засоби для існування, а й розвивати свою наукову біографію.

Простіше кажучи, нова система стосувалася також вищих наукових кіл, і у змаганні за бали та засоби для існування також почали брати участь дослідники та лектори. Звичайно, що нові механізми створюють нові незручності, взяти хоча б не дуже приємне для університетських кадрів слово «параметризація», тобто підрахунок того який працівник, інститут чи відділ отримав більше балів, а отже заслуговує на більші дотації з державного бюджету.

Звичайно, що таке велике значення балів за публікації зменшують бажання науковців писати до видань, які не є списку фахових, і таким чином маргіналізує їхній статус. І це тільки один з мінусів.

Однак, загальна картина складає враження, що нові вимоги, принаймні теоретично, мають мотивувати працівників науки публікуватися у фахових виданнях, найкраще – англомовних, отримувати гранти, найкраще – міжнародні, а все для того, щоб польська наука мала шанс вийти у світ і похвалитися власними досягненнями, яких нам часто не варто соромитися. Ці зміни мають також мобілізувати наукові середовища до конкуренції, яку теоретично легше виміряти у новій системі. І напевно мають обмежити різного роду партнерства, залежності чи неформальні зв'язки.

Так, без вивчення правил і законів, а лише на основі спостережень, з перспективи майже доктора гуманітарних наук, бачу як міняється вища освіта у Польщі. Що з цього вийде, покаже час – косерватори не сплять.

З польської переклала Мар'яна Соха

*Томаш Косек –
докторант Інституту
Етнології та Культурної
Антропології в Познані.
Закінчує докторську працю
про українську ідентичність
у румунському Марамуреші*

СТЕРЕОТИПИ ЖИВУТЬ У ДИТЯЧОМУ САДОЧКУ

«Не могу назвати жодної іншої потреби дитинства такої сильної, як потреба опіки батька»

З. Фройд «Вступ до психоаналізу»

Пригадуєте дитячий садочок? Я влаштувала собі мандрівку у часі, відвідавши його знову. Мала відчуття, наче хтось по чолі вперіщив афганістанськими гарматами: надто вже велика різниця виявилася між моїм уявленням виховного процесу та реальністю. Але надії не втратила. Вже багато таких бомб в дошкільній освіті Польщі було знищено. Тепер черга за наступними.

Кожен з нас іноді пригадує дитинство. Я не хочу тут починати з якихось екзистенціальних думок. Єдине, чого хочу, аби ви, читачі, разом зі мною пригадали власний дитячий садочок, якщо він у вас був, як такий. Що показав вам мій проектор спогадів? Чоловік, до того ж Чарівник, ремонтував, прикручував, докручував, відновлював, оздоблював, малював, шліфував, шурував, паяв, конструював, переробляв всі іграшки на дитячому майданчику в садочку. Він був загадковим, захоплював своїми паранормальними здібностями.

Він був мовчазний. Може його усмішка була назавжди приклеєною? Але як можна вимовляти слова, якщо обличчя «схопив корч»? Вже тепер знаю, що цей чоловік – це пан Пьотр – сторож, який і до сьогодні працює в «моєму» садочку. Йому вже за сімдесят, а його усмішка ще більше поморщена. Він – єдиний чоловік в історії дошкільного закладу № 39 в Любліні.

А у вас як було? Той дефіцит осіб чоловічої статі в дошкільних закладах, особливо у ролі вихователів, став основною причиною написання цієї статті. Не було мене там аж 14 років. Я повернулась, аби перевірити, як йдуть справи. Запросила до розмови кілька вихователюк, щоб вони поділилися своїми рефлексіями. Результати цього подам пізніше.

Привіт, дівчата! Ця пані хотіла з вами порозмовляти про чоловіків. Отже розкажіть – що, як і з ким ви робили сьогодні вночі, – пожартувала одна з них, коли ми заходили до залу «Малюків». Виховательки ще близько 10 хвилин жартували в контексті інтимних чоловічо-жіночих стосунків.

Направивши розмову в потрібний мені напрямок, я дізналась від вихователюк, що жоден чоловік не працював в цьому садку, а також, що вони майже ніколи не бачили фахівця цієї справи в особі чоловіка. В цю хвилину підбігла до нас маленька блондиночка і запитала, чи «можу залізти під столик?», ми якраз біля нього сиділи. Отримала згоду і стала нашою ще однією слухачкою.

Жінки, на питання про причину дефіциту чоловіків, відповідали: це не престижна професія, навіть нема такої назви, як вихователь (в пол. мові – Pan Przedszkolaniek, звучить як пан Дошкільнятко – В.М.); цієї роботи чоловіки соромляться, не надаються до неї; нетерплячі, нечуйні, а іноді дитину треба поцьомати, погладити, притулити; не можуть брати дітей на коліна, бо в Польщі це асоціюється з педофілією. Догляд за дітьми, на їхню думку, це прерогатива жінок, чи то пак, матерів. А чоловік-батько протягом тижня працює, для дітей знаходить час лише на вихідні. Вони потрібні лише «за викликом» (морозиво, зоопарк, футбол), але не для стандартного і захопливого процесу виховання.

На питання, чи потрібні чоловіки в ролі вихователів в садках для зберігання рівноваги, вони відповіли дещо вагаючись і обережно «Та чого ж ні...». Вже трохи подумавши, виховательки стверджували, що чоловіки таки можуть бути вихователями, але точно не всі. Жінки не могли відповісти, які саме відмінності в комунікації з представниками різних статей могли би позитивно вплинути на розвиток дитини. Перелічуючи перед тим усі особистісні недоліки і вроджену непридатність осіб чоловічої статі до виховання дітей, жінки розглядали це в контексті рис, які їм, жінкам-вихователькам, притаманні. Не брали також до уваги

позитивних аспектів характеру чоловіків, що відрізняються від так званих «жіночих». Оцінювали лише зі своєї точки зору. Не вагаючись, запевняли, що професія вчителя дошкільного закладу надто сфемінізована. Скільки разів з Ваших вуст випливали слова «наша вихователька», а скільки «наш вихователь»?

Я от думаю, чи раптом в дитсадку немає атмосфери неповної (багатодітної) сім'ї? Визначення неповної сім'ї звучить так: спільнота, що складається з дитини та тільки одного із батьків, який/яка ніколи не перебували в шлюбі, або ж з причини смерті одного з батьків. В цьому випадку «тільки одного з батьків» – це вихователька, яка опікується групою дітей. Якщо ж в сім'ях більшості поляків батьки-чоловіки відсутні, бо з головою поринули в роботу, безперервно мріючи про капіталізм, то чи дошкільний заклад не міг би подати приклад чоловіка нашим маленьким громадянам? Якщо ж в сім'ях деяких поляків батько є ще й причиною патології родини, то чи чоловік в садочку не був би порятунком та прикладом альтернативних поведінкових типів, зменшуючи таким чином ризик психічних порушень?

На думку професора Рафала Півоварського з Інституту Освітніх Досліджень, велика кількісна перевага вихователюк над вихователями ще зі школи унеможливує створення позитивного прикладу чоловіка і діє антипедагогічно. Одним з програмних завдань в садочку є «створення умов, що сприяють спільній і вдалій грі». Часто в садках бувають конфлікти між дівчатками та хлопчиками, що, звісно, не є надто небезпечними, але розв'язуванням суперечок та залагодженням ситуацій займаються жінки.

За моїх дошкільних часів зазвичай звинувачували хлопця, який дошкуляв дівчаткам. Я вважаю, що діти, які мають можливість спостерігати за співпрацею вихователя та виховательки під час проведення занять, могли б краще реалізувати цей постулат.

В Польщі на посаді вчителя дошкільного закладу працює лише 377 чоловіків (звіт Центрального Осередку Перекваліфікації Вчителів). «Все ж таки, виявляється, що вони можуть працювати з дітьми, адже вони справжні і спонтанні, не мають жодних проблем, аби бавитись з дітьми та жартувати. Відразу помітно, що для дітей такий контакт є необхідним, а причиною цього може бути той факт, що вони надто мало часу проводять зі своїми татами. Далеко нам ще до Скандинавії, де в садочках працюють однакова кількість чоловіків та жінок» – каже шкільний психолог Ізабелла Зіолковська. На жаль, вже аж в

університеті з'являється усвідомлення здібностей чоловіків-вихователів.

Без сумніву, що на сьогодні ситуація дещо змінюється. Щоразу більше батьків з приємністю спостерігають за діяльністю вихователів-чоловіків, цінують різницю між ними, але ще донедавна в Польщі не надто визнавалась необхідність двостатевого виховання. Ситуація в державного типу дошкільних закладах часто трактується як «пережиток» Тайлера, як останній плацдарм старої системи освіти і місця, де скупчуються усі гендерні стереотипи. В приватних садочках ситуація набагато краща, адже там вчителі-чоловіки дуже запотребовані. «В асоціативному ряді щодо ролі особи, яка працює з маленькими дітьми в садочку, домінує такий образ жінки-виховательки, але це буде поступово змінюватись разом з еволюцією стереотипу жінки-матері і чоловіка-батька. Останнім часом ці два культурні шаблони дуже змінюються в напрямку універсальності особистостей, поведінки та дій у контексті виховання матерів та батьків», – пише Владіслав Кузітовіч. Отже, ситуація гендерних стереотипів не є надто критичною, але аж занадто розтягнута в часі.

На закінчення хочу навести вислови дошкільнят про чоловіка-вихователя, які я знайшла в Інтернеті: «Пан Артур дуже файний, іноді навіть дозволяє нам лазити по деревах, а виховательки точно б на нас кричали за таке», – каже шестирічний Кшись. «Пан завжди з нами бавиться і багато знає про машини», – додає Куба з тієї ж групи. «Спочатку пан Артур не знав, як заплести косичку, але ми його швидко навчили, я дуже тішусь, що він з нами, бо він дуже хороший», – каже Паулінка. На мою думку, щира та справжня радість дитини повинна бути єдиним мотиватором для батьків позбутися усіх вагань щодо присутності вчителя-чоловіка в дитячих садках і відмовитися від усіх поширених суспільних стереотипів.

З польської переклала Вікторія Міщук

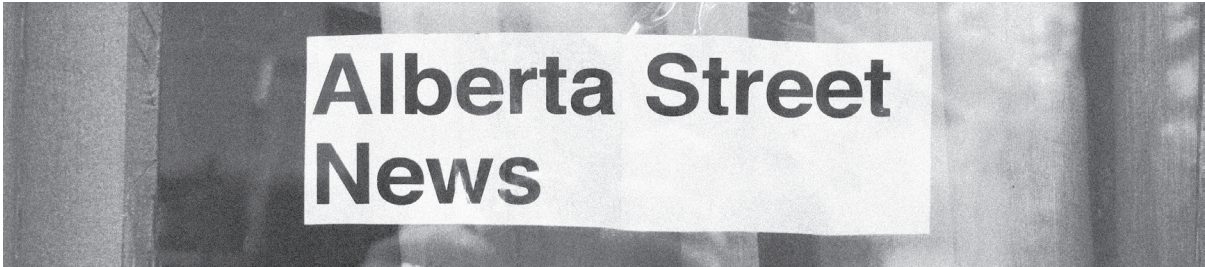
*Сюзанна Возняк –
студентка етнології
та філософії
Університету ім. Марії
Кюрі-Склодовської в
Любліні, цікавиться
антропологією та
філософією релігії*

КАНАДСЬКІ ПОБРАТИМИ:

ALBERTA STREET NEWS

Навіть у таких великих і розвинутих містах як Едмонтон (Канада) більшість людей не знають різниці між вуличним виданням, яке розповсюджують бідні люди, та безкоштовними рекламними газетами чи іншою друкованою пресою. Дехто про них чув, але з різних причин не купляв, хтось купляє, але не читає. Постійних читачів - симпатиків – зовсім небагато. У Едмонтоні з населенням майже як у Львові, вуличне видання виходить таким самим тиражем – 3 000 примірників.

Альтернатива альтернативі

Лінда Дюмонт, засновниця і головний редактор на сьогодні єдиної вуличної газети у Едмонтоні, заснувала Alberta Street News як альтернативу до існуючої тоді вуличної газети Our Voice. У певний період свого життя, коли їй доводилося виживати на соціальну допомогу від держави, вона сама продавала цю газету і писала туди статті. А бажання розвинути видання було настільки сильним, що Лінда вирішила ще й стати професійним журналістом і 3 роки вчилася на курсах журналістики. Будучи переконаною в тому, що вуличне видання має насамперед давати голос бідним, а не перетворюватися у мейнстрім, вона зібрала навколо себе однодумців та заснувала Alberta Street News. Це сталося у 2003 році. Проект є повністю волонтерським. Ніхто з дописувачів, дизайнерів чи фотографів (а їх в команді є 15 осіб) не отримує гонорарів. На публікацію заробляють продажем газети та отримують благодійні пожертви.

В епіцентрі маргінесу

Дім Лінди, який одночасно є редакцією Alberta Street News, знаходиться недалеко від центру Едмонтону. Про те, що тут є редакція, можна здогадатися хіба за маленьким аркушем паперу, який прикріплений до вікна. Насправді, із цілої команди тут працює лише Лінда: отримує електронною поштою статті, вибирає, редагує та відправляє на верстку. Сюди ж, до неї додому, привозять надруковані газети, за якими приходять вуличні продавці. «Це дуже зручно, – каже Лінда. Більшість з них постійно знаходяться в цьому кварталі». Цей квартал, попри свою географічну близькість до центру, вважається одним з найбідніших у місті через величезну кількість закладів для бездомних людей. У 50-их рр. минулого століття тут одну за одною будували церкви різних конфесій, частина з яких з часом перетворилася на притулки, денні центри чи благодійні їдальні. На цих вулицях важко зустріти когось, крім бездомних людей.

Лінда теж написала про «Просто неба»

East Meets West – Editor from the Ukraine pays a visit to Alberta Street News

Linda Dumont, managing editor of Alberta Street News (left) with Maryana Sokha, editor of Heba in Lviv City, Ukraine
Photo by Angelique Branston

Street newspapers are found world wide in response to the need to address homelessness and poverty, and to provide employment to those who are impoverished. Regardless of where in the world the paper is published, there are many similarities, because homelessness presents the same challenges

postal code T5H is the one with the lowest income persons in Canada) and that I was close to the shelters, soup kitchens and drop ins. She emailed right back and came the next day, to see my office and for a brief tour of the inner city agencies that serve the homeless and the poor.

Getting two street newspaper editors together is a refreshing opportunity.

There we were trying to interview each other and to learn as much as we could given the time we had. Sokha brought a copy of her paper which I couldn't read because it is in Ukrainian. I can't write the name properly on my computer, but it reads "Heba" and that

means "under the open sky".

Like Edmonton, Lviv City has a population of about

"We offer the vendors food and laundry so they can have clean clothes. People say 'I don't believe you are homeless' because they are clean and well dressed," Sokha said.

She was inspired to start a street newspaper after attending the International Network of Street Papers conference held in Poland in 2008. Because of the cost of attending conferences she has not been to one since. As editor she receives submissions from volunteer writers, and if not enough writing come in, she uses the street news web site to get more stories.

"I wanted the change the negative attitude to the homeless," she said. "The police regularly come to the NGO looking for criminals. I have to tell them at the door that they cannot just come in. They need a search warrant."

Before working for the NGO, Sokha studied social work with Canadian professors in the Ukraine. "It was a new thing for us," she said. "I came to the NGO as a student in my second year, in 2004."

I took her on a brief tour of the inner city, past the Herb Jamieson Centre, the Hope Mission, the George Spady Centre, and to visit the Boyle Street Community Services.

Лінда Дюмонт біля свого дому – редакції

Вже через кілька кварталів, перехожі на вулиці – це люди у ділових костюмах та стаканом кави зі Старбаксу, а тут – бездомні і безробітні, зі своїми клумаками, алкоголем і проблемами. Хоча й місцеві мешканці не вважають цей квартал небезпечним чи кримінальним, вони все-одно стараються його оминати.

Незалежність як можливість критикувати

У своїй газеті Лінда найбільше цінує незалежність. Незалежність для неї – це можливість критикувати. Її критика стосується в основному системи допомоги бідним людям у Канаді. Скажете, що там нічого критикувати? «Вони заробляють гроші на допомозі бідним, – каже Лінда. Майже всі програми для бідних людей, які фінансує уряд, тримають людей у бідності, а не допомагають вийти з неї. Вони відкривають притулки, куди люди не хочуть іти, бо відчують там зверхне ставлення, бояться заразитися вошиями, чи бути пограбованими». У Едмонтоні малозабезпечені люди, які отримують соціальну допомогу від держави, не можуть заробляти більше, ніж 150\$, бо тоді цю допомогу їм перестануть виплачувати. Саме тому, вулична газета не має фіксованої ціни. Розповсюджувачі купляють її за 50 центів і продають учетверо або уп'ятеро до-

рожче. Тоді їхній зарібок неможливо підрахувати чи офіційно зафіксувати. «Вони трактують людей як дурних. І я не можу про це не писати», – відповідає Лінда Дюмонт на моє питання про мотивацію.

Голос – бідним!

Третина дописувачів вуличної газети – самі ж розповсюджувачі. Решта – люди, які вболівають за спільну справу та розділяють погляди редакції. У газеті немає матеріалів, які не стосуються соціальних проблем. Більшість з них – історії від першої особи. Для Лінди важливо дати бідним людям можливість висловитися на сторінках газети, навіть якщо їхні історії не мають ні інформативної, ні художньої цінності. Одночасно вони охоче друкують листи невдоволення до редакції. У останньому номері надрукований лист читача, який скаржиться на статтю одного бездомного чоловіка, у якій було забагато про п'янки, блювання та загаджені штани. «Наші дописувачі розповідають свої історії у свій власний спосіб. Нам важливо, щоб ці історії були почутими, навіть якщо ми не погоджуємося з їхніми поглядами. Але такою є їхня реальність», – відповіла йому на сторінках газети Лінда Дюмонт.

Мар'яна Соха,
редактор львівського
вуличного журналу
«Просто неба»

НАШЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Погодьтеся, що на сьогодні створення окремого освітнього закладу для соціально вразливих верств населення є болючим, але актуальним питанням. Я маю на увазі фантастичну країну, в якій перебувають ці вразливі верстви. Звичайно, у багатьох країнах, у т.ч. й в Україні, працюють послідовники ідей, закладених ще у 1928 році, громадським діячем Гансом Крістіаном Кофоедом у Копенгагені, який і став ініціатором створення подібного закладу – школи, основним напрямком якої став принцип «допомога для самопомоги». Але станом на сьогодні такі школи, де могли б навчатися соціально незахищені люди, залишаються лише нереалізованими проектами.

Ми дослідили думку бездомних людей, користувачів послуг львівської муніципальної нічліжки, із запропонованою анонімною анкетою на 13 запитань, аби вивчити освітні потреби цих людей та й загалом визначити потенційних споживачів освітніх курсів.

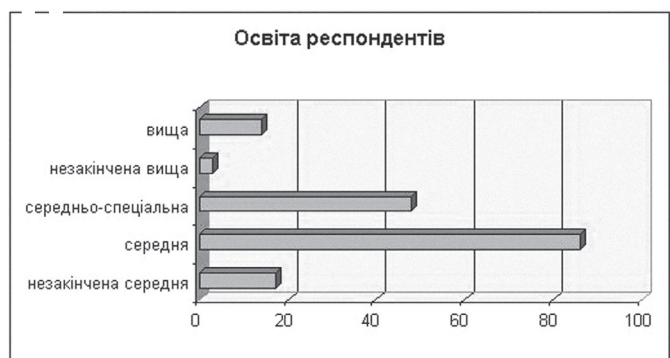
Результати анкетування показали, що середній вік респондентів (із загальної кількості опитаних – 168 осіб) складає 45 років. Розбивши на вікові категорії отримуємо: 18-28 років – 8%, 29-35 років – 11%, 36-60 років – 72%, пенсій-

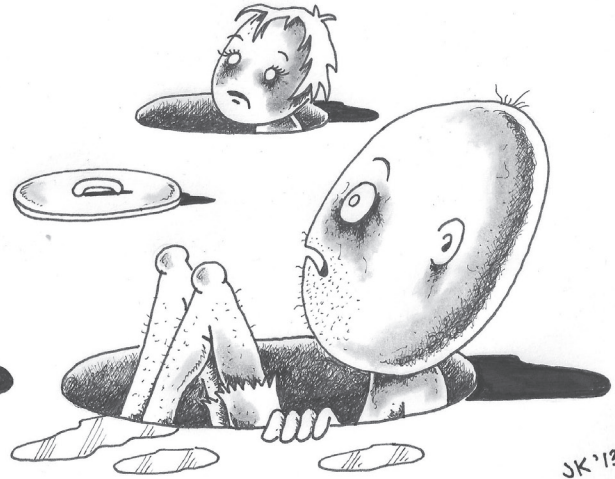
ного віку (чоловіки після 60, жінки після 55) – 9%. Що стосується статі, то кількісно переважають чоловіки: 79% – чоловіки, 21% – жінки. 66% клієнтів нічліжки є бездомними особами, а 34% – це малозабезпечені або безпритульні особи, які з тих чи тих причин не можуть проживати за адресою реєстрації.

Отже, ми сформуливали образ респондента. Також ми визначили освітній рівень та навички, якими він володіє. Для цього в анкету було включено питання про здобуту освіту. 8% опитаних мають вищу освіту, 2% – незакінчену вищу, 29% – середньо-спеціальну, 51% – середню та 10% – незакінчену середню. З цього можна зробити висновок, що 61% опитаних є особами, які не мають будь-якої професійної кваліфікації.

Наступне питання анкети стосувалося, тих хто здобув певну спеціальність. У соціально вразливу верству опитаних респондентів потрапили інженери, слюсарі, представники харчової промисловості, механіки, електрики, торговознавці. Для визначення зайнятості респондентів було запропоновано чотири варіанти відповідей. На офіційній роботі працюють 5% опитаних, на неофіційній роботі – 11%, на тимчасових підробітках – 11%, і зовсім не працюють – 73% опитаних.

Згідно з трудовою книжкою було визначено стаж роботи респондента. Понад 10 років стажу виявилось в 78% опитаних, менше, ніж 10 років стажу – в 11%, і взагалі не мають стажу – 11% опитаних.

Наступним питанням ми поцікавилися про те, яку роботу на сьогодні можна найлегше знайти. Ми отримали наступні відповіді: вантажник, сторож, підсобник, електрик. Серед проблем із працевлаштування 56% респондентів назвали «відсутність житла», 33% назвали «відсутність документів», 7% назвали «незнання своїх прав».

Респондентам було запропоновано обрати навчальні курси, які були б для них цікавими і які вони відвідували б для підвищення кваліфікації. 42% опитаних обрали комп'ютерні курси, 25% відвідували б курси професійно-технічної підготовки, по 8% опитаних зацікавились основами права та документознавством, 17% опитаних не зацікавлені у навчанні.

У процесі обробки анкет ми зіштовхнулися з питанням, чи залежить працевлаштованість особи від її освітнього рівня. Ми визначили, що особа, яка отримала освіту, чи то професійно-спеціальну, чи то вищу, має більше шансів знайти роботу, ніж особа з середньою або незакінченою середньою освітою.

Для визначення оптимального часу проведення навчальних занять в анкету було також включене питання про наявність вільного часу. Проведене анкетування дало можливість оцінити освітній рівень, проблему із працевлаштуванням та потреби респондентів. Перш за все вразливій групі населення імпонують комп'ютерні курси та професійно-технічна підготовка.

Ольга Ільчишин, Максим Лішенко – соціальні працівники Центру обліку та нічного перебування бездомних громадян

Олександр БОЙЧЕНКО БУТИ ЯНУКОВИЧЕМ

Маю надію, таке траплялося не лише мені. Принаймні в юності, в часи формування особистої ідентичності, коли наше «я» починає активно рефлексувати з власного приводу і здивовано запитує себе: «Цікаво, як це — бути не мною, бачити речі не моїми очима і розуміти їх не моєю головою?». Звичайно, передумім нам цікаво було би «влізти в шкіру» людей, яких ми — залежно від наших життєвих мрій — вважаємо зразками досконалості. Що би діялося в моєму організмі, якби саме я був тим, хто підхопив м'яч на своїй половині поля, елегантно пройшов крізь пів збірної команди Англії і забив їй вирішальний гол у чвертьфіналі? Або затягнув п'ятихвилинне гітарне соло в *Comfortably Numb*? Або взяв отак білий аркуш паперу і вивів на ньому щойно придуману назву *Catcher in the Rye*? Ех, несправедлива доля: до кого завгодно ласкава, тільки не до нас.

Це — з одного боку. А з іншого, могло ж бути й гірше. Могло ж бути й так, що прокидаєтесь ви вранці чи як вам вийде і крокуєте ходою командора до лазнички. Ніби все чудово, всюди ідеальна чистота, червоне дерево, унітаз виблискуює золотом і взагалі — таке відчуття, що досить плеснути в долоні, як моментально збіжитьесь всіляка челядь з напоями, наїдками й екзотичними масажами. Аж раптом ви ненароком глипаєте в дзеркало, а

звідти на вас розгублено витріщається непричетна до осмислення жодних явищ цього світу пика Януковича. Хто собі як, а я в такій ситуації зволікати б не став: заліз би ногами на славнозвісний унітаз, примочував до якогось канделябра пояс від халата — і нетайно повісився.

А Янукович — ні, не вішається. Тримає, отже, його щось тут, бачить і він якісь плюси у своєму перебуванні серед людей. Хоча власне серед людей нічого доброго з ним ніколи не стається. Ще десь там у сауні, серед побратимів-антифашистів чи серед гуманітарних порадників, якась Ганця Герман інший раз і видихне з глибин душі, мовляв, лідер ви наш. А серед нормальних людей — навпаки: суцільний регіт і нецензурні побажання. Якийсь він невезучий у цьому плані. Інший би, наприклад, на його місці побачив незнайоме слово у тексті власної доповіді — Гомера, припустімо, побачив чи «ліаду» — та й пропустив би *к'їбням*. Подумав би: моя доповідь, що хочу — читаю, що не хочу — не читаю. І сказав би: у цих краях колись хтось написав щось. Ну, викрутився б якось. Або ті ж круасани. Лежать собі на вітрині й лежать, за язик нікого не тягнуть. Крім Януковича. Бо він — політик послідовний: скільки разів вийде на публіку, стільки разів і мусить зганьбитися. О, каже, круасани... з маком... Одне слово, хто собі як, а я в такій ситуації — після Гомера з ІЛАДОю і круасанів з маком — зволікати б не став: негайно відчепив би від канделябра пояс, прив'язав ним до шиї славнозвісний унітаз — і стрибнув униз головою з межигірського дебаркадера.

А Янукович — ні, не стрибає. Хоч і невідомо, з якої причини. Може, теж із цікавості? Сидить на згаданому славнозвісному унітазі й думає: «Так, — думає, — добре, згаданий славнозвісний унітаз у мене вже є. Тепер ще цікаво, до якого врешті-решт союзу приєднається Україна — Митного чи Європейського?». До речі, за ці міжсоюзні вагання хто лише не кепкує з лідера Ганці Герман. «От же тулий предмет, — лунає з усіх боків. — Чи ж до нього не доходить, що не можна сидіти на двох унітазах одночасно?». А дарма. Бо нездатність Януковича зробити вибір між Європою і Росією — це чи не єдине, що я в ньому розумію.

Ясна річ, сам по собі вираз «процес інтеграції» відлюнок в його незахарашеному мозку чистою абстракцією і означає приблизно те саме, що й перший-ліпший «домінантний септакорд» або там «демократичні реформи». Тобто нічого не означає. Але по-своєму, по-простому, по-донецьки Янукович усвідомлює, що йому пропонують лягти: або під Росію, або під Європу. І як тут вибрати? Ляжеш під Росію — залишишся без матеріальної бази свого панування, бо російські ефесбешні «бізнесмени» довго панькатися з учорашнім шапкокрадом не будуть. А ляжеш під Європу — доведеться провестися чесні в європейському значенні слова президентські вибори. Так чи сяк, а результат один: копняк під зад — і прощавайте, самодержавні плани.

Тож якщо ви ще не передумали спробувати відчути себе в шкірі Януковича, ось вам головне, а точніше, єдине пояснення його поведінки: страх. На перший погляд, важко повірити, що позбавлена бодай туманного наляку на інтелект гора м'яса може чогось боятися. Але це так: він боїться панічно і боїться всього, що його оточує. Він боїться світу, бо не має шансів на порозуміння з ним. Він боїться народу — настільки, що готовий виглядати абсолютним кретином у зрежисованому його холюями «діалозі з країною», аби лише не почути, що насправді ця країна про нього думає. Він боїться опозиції, а найбільше — виснаженої крихітної жіночки, тому обіцяє європейським політикам випустити її з в'язниці, але лише за умови, що вона гарантовано більше не братиме участі в політичному житті України.

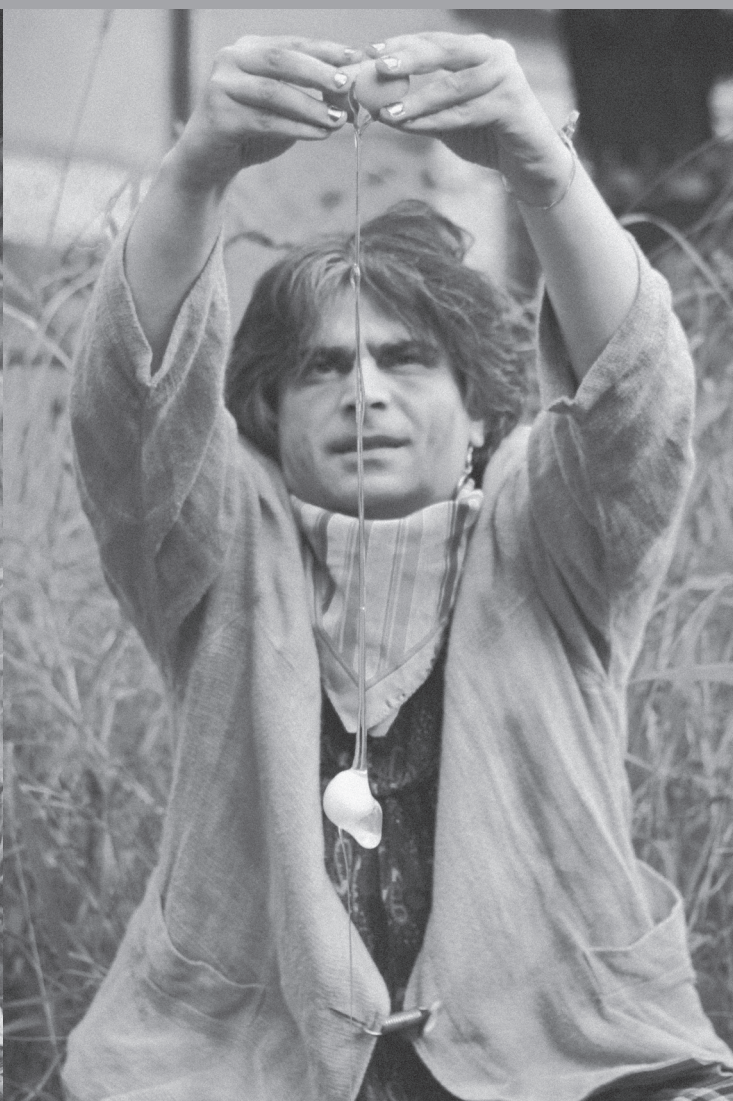
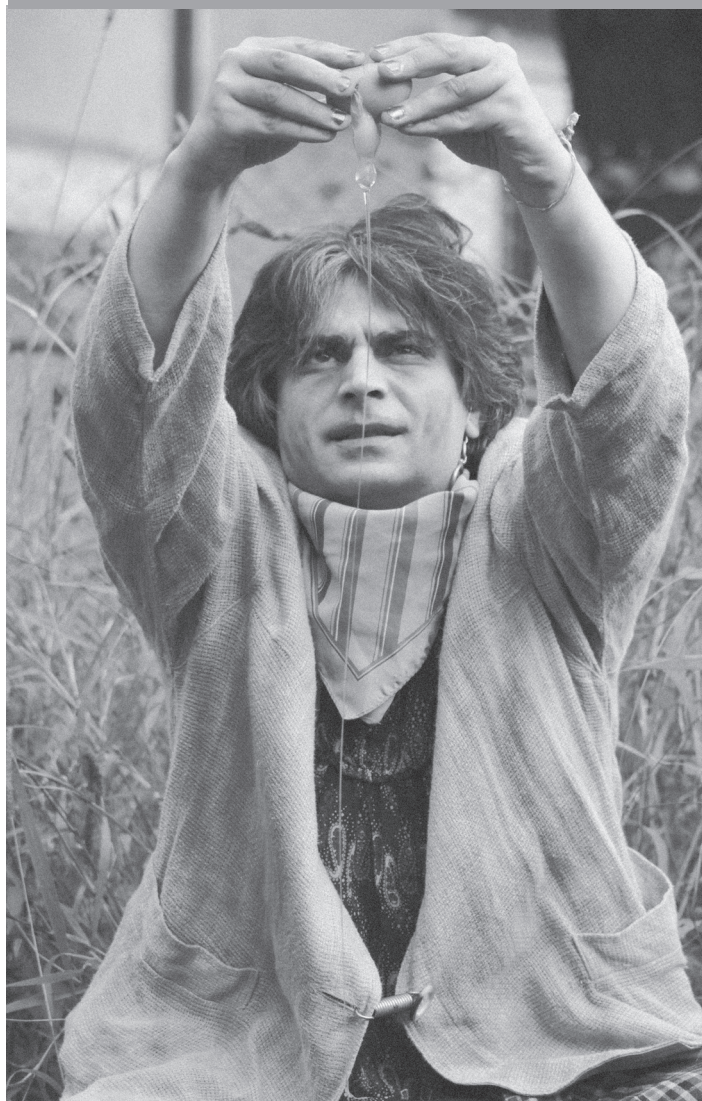
Зрештою, він, як виявилось, боїться малесеньких діток, тому ходить на виставки їхньої творчості або до цирку в супроводі півсотні двометрових мордоворотів у цивільному. Незабутня картина: Янукович, як аناها на сонячній грядці, дивиться з дітьми циркову виставу, а місця довкола і всі проходи між секторами забиті його охоронцями без тіні усмішки на спецслужбівських фізіономіях. Що, у принципі, й не дивно: хто цілодобово мусить пильнувати такого клоуна, той у цирку не знайде нічого смішного.

І тут уже серйозно: як він це все витримує? Людина з найменшим почуттям власної гідності, перетворившись на таке феєричне посміховисько, просто не змогла би далі жити. Втім, люди з найменшим почуттям власної гідності на Януковичів ніколи й не перетворюються.

Надруковано зперше в «Українському Журналі» (Прага)

• • • • • Фото – Ростислав ШПУК • • • • •

«ЕМАУС», ЯРМАРОК, ПАРИЖ

Брати участь у всьому, що робить «Оселя», дуже кайфово. Ні, почнемо не так.

Благодійність – це як постійне татування. Зробиш одне тату і вже ніколи не зможеш зупинитися. Так і тут – реалізуєш одне добре діло, потім інше, а далі це вже узалежнення. Від цього не відвикнеш, це не виліковується. Тобі уже життєво необхідно розуміти, що ти живеш не просто так. Тобі треба знати, що твоє життя уможливує добро.

Коли з власного бажання вливаєшся у цю круговерть допомоги іншим, стаєш досвідченим. По-перше, можеш одразу відрізнити, де люди собі піаряться на чужій біді, де екзальтовані старшокласниці самореалізуються і з благими намірами тупо шкодять справі, а де справді чинять добро, бо по-іншому не вміють. Досвід дає і друге розуміння – ти усвідомлюєш, що не вся благодійність є веселковою, усміхненою і чесною. Часом потрібно переборювати себе, щоб наважитися. Ну а як? Безпритульні люди погано пахнуть, молодь з особливими потребами не завжди виглядає естетично, а погляд онкохворого може викликати напад глибокої депресії на довгі місяці. Часом треба навпаки – боротися зі системою, і не лише з державною, а з внутрішньою також. Це коли благодійні організації, замість ділом зайнятися, потопають у бюрократії, звітах, зовнішній картинці і забувають, що їхнє пряме призначення – робити світ кращим.

Тож, як любить повторювати Оля Фреймут, з огляду на сказане вище, ревізор рекомендує благодійну організацію «Оселя», якщо ви маєте на меті творити добро.

Насправді всім відомо, що «Оселя» – єдине на пострадянському просторі утворення, якому вдалося увійти до міжнародної спільноти «Емаус». Це дуже важливо, адже туди включають виключно ті організації, які під час тривалого випробувального періоду показали, що вони не грантоїди, а справді натхненні і ефективні громадяни, готові щодня рутинно працювати в обраному напрямку.

Отут нарешті треба сказати: брати участь у всьому, що робить «Оселя», дуже кайфово. А буває ще й дуже несподівано.

ЯК МИ ЇЗДИЛИ В ПАРИЖ

Згадана вище міжнародна спільнота «Емаус» включає в себе більш як 300 організацій з усього світу. Головний слоган усього цього феєрверку: «Допоможи мені допомагати іншим!» Кожен, озброївшись цим слоганом, вибирає свої шляхи. Але один раз на рік усі-усі емаусівці усіх-усіх континентів збираються у Парижі – на великий Міжнародний ярмарок! То грандіозна подія, що відбувається у розлогому, як невелика галактика, виставковому центрі і триває цілісний день.

Мешканці спільнот і їхні друзі з цілої планети летять сюди, щоб продати чудовий крам. Хтось везе всяку там народну творчість, інші – авторські меблі і світильники, комусь легше тарабанити до Парижа рояль або три кілометри кілометрів ручної роботи, а для когось простіше привезти порцеляновий посуд, швейні машинки чи перші Макентоші. Отак і ми, порозпихавши крам львівської «Оселі» по наплечниках, еко-торбах і кишнях, сіли на автовокзалі в щось неоплано-подібне і рушили!

І коли вам здається, що рушили ми, маючи чітке усвідомлення щодо маршрутів, термінів і іншої логістики, ви помиляєтеся! Оскільки «Оселя» заробляє сама на себе, бюджет нашої поїздки був дуже обмеженим. Але від того мандрівка перетворилася на один з найбільш насичених експірієнсів. Було усе: автобуси, поїзди, літаки і змучені ноги. Було три наплічники на одному тілі і щира ненависть/любов до вишиванок, шинелей, картин і підсвічників, які ми везли зі собою. Були спартанські ночівлі на підлозі в кухні і чотиризіркові гостини у новій знайомої Анетти. Були втікання з наркопритону (на який ми спершу повелися, бо кімнатку нам пропонували у районі з сентиментальною назвою «Маленький Принц», а

АБО БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК ТАТУ

потім – тікали, не озираючись, бо сквот сквотом, а нас мами не для того виховували). Було ранкове кавування у вроцлавському гей-кафе, яке на тамтешній Площі Ринок відчиняється найраніше. Були гарячі і хрусткі французькі багети (євро за один) і накрадені у бюджетному Ібісі порційні нутелки. Словом, заздріть нам! Подорож виявилася неповторною. Але все це – не головне! Найважливішим серед усіх цих днів і ночей був ярмарок і знайомство з паризьким «Емаусом»!

Щодо Ярмарку, то нам було з чим порівняти. Бо за тиждень до мандрівки ми провели у Львові Перший Гаражний Розпродаж. У Майстерні Добрих Справ на Угорській, 2 було зібрано купу ексклюзивів, раритетів і просто цікавих речей від українських знаменитостей. До нашого розпродажу долучилися дуже різні люди, яких об'єднує наявність великого серця. Письменники Юрій Андрухович, Андрій Курков, Галина Вдовиченко, Ірен Роздобудько, Мар'яна Савка, фабриканти Вадим Олійник і Наталя Валецька, телеведучі Ольга Герасим'юк і Остап Дроздов, ну а шоу-бізнесу було на будь-який смак: Павло Табаков і Олександр Божик, група «Патриція» і Марія Бурмака, ГІЧі і їхні похідні. Словом, зібрали ми тоді 13 000 гривень і віддали їх за комунальні борги соціального гуртожитку.

У Парижі було помпезніше. По-перше, дуже здивувала і надихнула публіка: заможні буржуа і темношкірі мігранти, метросексуали і старенькі подружжя, режисери і водії маршруток. На Міжнародний ярмарок «Емаус» прийшло майже 15 000 народу! Та що там прийшло – вони забігали до виставкового павільйону наввипередки, бо кожен знав, що за смішні гроші тут можна придбати все, що завгодно. І вони купували – хтось дешеву техніку до орендованої квартири, інші – порцелянові фігурки до колекції, хтось – костюми для зйомок, інші – авторські меблі до дитячої. Кошти, зароблені на цьогорічному ярмарку, будуть використані для боротьби з торгівлею людьми в Європі.

А наступного після торгів дня двоповерховою міською електричкою ми поїхали за місто – знайомитися з однією з емаусівських спільнот, які тут поетично називають «комуніте» (наголос на «е»). Перше, що вразило-усміхнуло-надихнуло-приголомшило, – це побачити у кабінеті керівника жінку на ім'я Лена, яка свого часу втекла з чоловіком до Парижу. Спочатку вона була мешканкою спільноти, а тепер професійно допомагає допомагати іншим. Лена – неповторна жінка. Філософія Абе П'єра (то той депутат-священик, який вигадав «Емаус» після II Світової Війни) для неї – не просто красиві слова, а інструкція до дії. А діяти доводиться багато – у її невеликій спільноті мешкає і працює 40 людей, доводиться організовувати роботу меблевої майстерні, величезної благодійної крамниці (де є окрема книгарня), кухні і всього-всього-всього.

В спільноті нас годували, розважали, інструктували, але головне – надихнули. Ми на власні очі побачили, що таке любов і толерантність – коли в одній спільноті спокійно живуть поруч брутальні чоловіки і фемінний трансгендер, 18-річні «важкі» дівчата і грузин-альбінос. Ми здивувалися кількості людей, які щодня приїждять до спільноти просто для того, щоб допомагати. Вони мають власні домівки, рідних і своє життя, але ж це – як тату... Одного разу почнеш і все – ти в системі.

За два дні у Парижі і біля нього ми вигадали три проекти, які протягом наступного року запланували втілити не лише у Львові, але й по всій Україні. Нам дуже хочеться, щоб і ви побачили те, що побачили ми. І, якщо у Парижі у вас не знайдеться вільної хвилини на відвідини «Емаусу», то приходьте до нас на Угорську, 2. Ми вже приїхали, тож ласкаво просимо!

*Володимир Бєглов –
радіоведучий, журналіст,
холостяк. Мріє поїхати у Фінляндію на чорниці, але змушений робити світ кращим. Мешкає в Києві, а не в Нью-Йорку*

НАШІ В ШВЕЙЦАРІЇ

Я живу в «Оселі» вже 3 роки, разом з іншими мешканцями збираємо вантажною машиною кожного дня від мешканців міста речі, які вони нам віддають.

В «Оселі» я знайшов душевний спокій. Мої погляди співпадають з тими, які є тут. В «Оселі» можуть здійснитися усі мрії, які є в людини, хай не відразу. Моєю мрією було поїхати за кордон в іншу спільноту «Емаус». Я хотів поспілкуватися з тими людьми, які там живуть, подивитися в чому полягає їхня праця, що є такого хорошого, що можна було б у нас робити.

Влітку цього року я два місяці жив і працював у спільноті «Емаус» у місті Ла-Шо-де-Фон, Швейцарія. В «Емаусі» практикують такі взаємні поїздки, в «Оселі» ми теж часто приймаємо мешканців спільнот з інших країн. Я вже багато знав про ту спільноту з розповідей, тому легко увійшов в ритм праці.

У Швейцарії мене вразила гостинність. Люди вперше мене бачили, а приймали як рідного, так, ніби вони мене вже давно знають.

Там живуть багато людей різних національностей, було приємно їх пізнавати, спілкуватися з ними, навіть не знаючи мови. Я користувався кількома іноземними словами, які я знаю, трохи вивчив нових, а решта – жестами, тобто бар'єру у спілкуванні я не відчував. Вже коли їхав, вони мені казали: «Ти сподобався нам тим, що багато запитував».

Кожного дня я помагав у щоденній роботі, працював у різних напрямках – сортуванні речей, столярці та на зборі речей від мешканців міста. Там люди віддають набагато якісніші речі, з розумінням ставляться до роботи «Емаус».

Швейцарці були вражені тим, що в Україні теж є «Емаус», тому я з гордістю всім про це розповідав.

Василь Клушин –
живе і працює
в спільноті
«Емаус – Оселя»,
Винники

МАЛЕНЬКИЙ ВНЕСОК ДЛЯ ЛЬВОВА

Скоріш за все через випадковість приблизно 12 років тому я вперше познайомився з Україною, яка до того була для мене незнаюю і видавалась навіть небезпечною країною. До того я старався ніколи не мати нічого спільного з цією країною, жодних навіть найменших зв'язків.

Але якось друг розповів мені про красивих жінок в Україні, і через деякий час після того, я завів гарне знайомство в Інтернеті.

Ми переписувались німецькою і вже тоді я був здивований, наскільки вона добре опанувала цю мову. Те, що відповіді на листи були від іншої особи чоловічої статі, я не міг навіть уявити.

Мене запросили в Україну, тож я дізнався вже тоді, що листи були написані/перекладені німцем. Це було також причиною, чому я приїхав в Україну без найменшого знання мови. За першого ж мого візиту, він забрав мене з аеропорту і допоміг мені облаштуватися.

З цього моменту я був багато разів в Україні і через два роки я одружився з українкою. Не дивлячись на видиме велике кохання, інтереси цієї жінки були скоріше матеріального характеру, що мене дуже ранило.

Попри всі спроби, хеппі-енду для нас не було.

Та не дивлячись ні на що, мені завжди дуже подобалось проводити час в Україні, і понад усе я ціную велику гостинність цієї країни. За короткий час я знайшов тут багато друзів. Це спонукало мене вчити українську мову, яка є досить складною, а ми з роками не стаємо молодшими. Спочатку мені було нелегко зорієнтуватися в місті.

Тепер я проводжу багато часу у Львові і розпочав з одним українським другом новий проект, який нада-

ватиме всю потрібну інформацію для гостей-туристів і мешканців міста різними мовами. Від різноманітних заходів до автобусних і трамвайних маршрутних ліній, а також наявність місць для ночівлі. Це все має бути також для моніторів і мобільних пристроїв. Ми маємо намір охопити всі магазини, заклади й інші важливі пункти, щоб їх можна було знайти без проблем. Понад 1 000 вулиць кирилицею і латинським шрифтом уже готові, щоб знайти на них кожен потрібний пункт.

Це має бути маленьким внеском у те, щоб Україну і місто Львів зробити знаними за межами кордону. Ми сподіваємось, що багато закладів і людей візьмуть у цьому участь, і вся інформація буде зведена до купи. Щоб цю систему підтримувати актуальною, кожен заклад буде самостійно поновлювати дані.

Важливо, щоб люди, особливо у Західній Європі, дізнавались більше про Україну і це чудове місто. І відвідували це місто, щоб і самим розширювати свій культурний світогляд.

Юрген Найнінгер

З німецької переклала Євгенія Сенік

ЗЦІЛЕННЯ

Як там у Тома Вейтса: Now, George was a good straight boy to begin with.

Ми з Антоном познайомилися на першому курсі, коли нас обох записали в першу за рейтингом групу з англійської. Антон був дуже симпатичним – із тих, кого дівчата характеризують російським «смазливий» і за це або дуже люблять, або навпаки. Правильні риси ще по-дитячому круглого обличчя, смаглява шкіра, чорне ледь кучеряве волосся і густі брови, очі медового кольору і трохи пухлі губи.

Антон часто сміявся, всім усміхався, дивився навколо добродушно і з легкого іронією. На всьому курсі він єдиний із хлопців викликав у мене симпатію. З дівчатами було інакше.

Раз я навіть був у нього вдома. З мамою не познайомився, а батько Антона мав свою фірму, виготовляв золоті прикраси для церков. Він мав зв'язки у православних колах міста.

Коли батько пішов з дому, ми з Антоном на балконі викурили косячок. У мене це було вперше. Потім я лежав на дивані й намагався відчувати: вставило чи ні. Я заплющував очі, але уявляв тільки своє червоне горло – воно пекло. Потім червоне тепло перемістилося у шлунок – ото й по всьому.

Антон щось говорив, але я не міг його зрозуміти. Він багато сміявся. Я встав з дивану і пройшов у туалет. В коридорі на журнальному столику лежав журнал – здається, не православний, а якийсь протестантський – із написом на обкладинці «Ісус любить вас». Коли я повернувся, то видав відомий на той час дотеп:

– Ісус любить квас.

– І рибу, – відповів Антон і розсміявся.

Я теж почав сміятися. Не можу сказати, що саме здалося мені таким смішним, але ми дивились один на одного і сміялися, потім ніби заспокоювалися, глибоко зітхали, щоб віддихатись, але ловили поглядом один одного і знову починали сміятись, і я думав: то вставило чи ні?

Потім нарешті попустилися, пішли на балкон і викурили по сигареті. Потім у кімнаті Антон увімкнув музику, і я відчув, як вібрації проходять крізь грудну клітку, трусять ребра і змінюють ритм серця.

– Що це?

– Massive Attack. Скажи, тема?

Я кивнув.

Після того ми не стали спілкуватися частіше, але, зустрічаючись на плацу чи в аудиторіях, кивали один одному зі справжньою приязню. До всіх інших хлопців на курсі я ставився з більшим чи меншим ступенем антипатії.

Від Антона я також дізнався про Portishead, Squarepusher, Aphex Twin. Коли я зустрічав його на плацу, біля Сковороди чи в переходах метро, він завжди був у великих, очевидно якісних навушниках.

Ми ще кілька разів курнули разом, а далі наші дороги якось розійшлися. Я продовжував покурювати раз чи два на місяць, як усі навколо. Ну там раз на рік-півтора влаштовував тріп. А Антон поступово мінявся. Тепер, коли я бачив його на плацу, він рідко комусь усміхався. Він здавався виснаженим. Під гарними очима з'явилися негарні синюваті тіні, смаглява шкіра тепер мала жовтушний колір. Обличчя втрапило дитячу округлість.

Я чув, що Антон цілі вихідні проводить по дискотеках. Наскільки я розумію на побутовому рівні, він вживав метамфетамін чи якісь інші спіді, а оце на плацу, в такому стані, був на відходнях. Чи на попуках, як там воно називається.

Потім я на півтора роки поїхав в Америку і, відповідно, Антона не бачив. Від когось в інтернетах чув, що батько відправив Антона в реабілітаційну клініку.

Коли я повернувся, то вв'язався у «Збережи старий Київ». Серед інших ми боролись із забудовою, коли, огородивши єдиний сквер на районі, стали зводити велику православну церкву – казали, що з

паркінгом і саунами, майже як Храм Хреста Спасителя. Під час однієї з акцій протесту, кілька учасників намалювали на паркані будівництва серп і молот, через що посварились із рештою. Половина з наших цього символу терпіти не могла. Ті ж анархісти, наприклад. Та й місцевим, які захищали сквер, мабуть, не про серп і молот ішлося.

Але я про Антона. На православному сайті після цього з'являється стаття, де на основі малюнку на паркані робиться умовивід, що з богоугодним будівництвом воюють марксисти-сатаністи.

Стаття була вбивча. Вона вбивала серйозність.

Ну, наші посміялись, але я звернув увагу на підпис. Знайоме прізвище. На наступній акції підійшов до нашого колишнього однокурсника. Зненацька багато з тих, до кого я на перших курсах відчував найбільший чи менший ступінь антипатії, тепер виявилися чудовими людьми, й кілька з них теж опинились у «Збережи старий Київ».

– Читав статтю про сатаністів? – запитав я.

– Ага, – засміявся однокурсник і поправив окуляри.

– А автор – це той Антон? Наш Антон?

– Ну так. Його ж... – однокурсник зробив паузу, підшукуючи слово, – перелікували.

Я засміявся: слово він підшукав вдале.

Я зустрів Антона через кілька років на міжнародній конференції з релігієзнавства, куди мене взяли перекладачем-синхроністом. Конференція проходила в нашому універі й передусім стосувалася відмінностей православного вчення від інших християнських. Я мав перекладати американцям про «митарства» душі й таке інше, але специфічні терміни мені заздальгідь виписали на папірець.

У перший день конференції ми з Антоном лише кивнули один одному, часу поговорити не було. На другий день зіткнулися біля фуршетного стола під час кави-брейку. В Антона більше не було западин під очима. Навпаки, він став круглішим. Почало з'являтися черевце.

Я взяв зі стола виноградину, він – малесеньке канапе з оливкою й сиром.

– А я тебе згадував, – сказав я. – Пам'ятаєш: Ісус любить рибу і квас?

Він подивився на мене в упор, ніби тиснучи поглядом на мій лоб.

– Ні.

І я відчув остаточність, я навіть відчув твердість крапки в кінці твердження.

Антон заговорив з американцем, який проходив поруч, і відійшов.

Коли подали знак, я заліз у засклену кабінку в кінці залу й натягнув навушники, готуючись перекладати далі. Я вже знав, що напарниця, яку взяли синхроністом по знайомству, перекладає паскудно, й вісімдесят відсотків роботи робитиму я – вона лише даватиме мені часу віддихатись на найменш відповідальних місцях доповідей.

Антон зайняв своє місце модератора.

Артем Чапай закінчив Києво-Могилянську академію. Був одним із засновників громадського руху «Збережи старий Київ». Автор документальних книг «Авантюра» (2008), «Подорож із Мамайотою в пошуках України» (2011). У 2013 дебютує в художній літературі з соціальним романом «Червона зона».

Місце дії – тридцятикілометрова зона відчуження довкола Чорнобильської атомної електростанції, а саме: покинуте село, неподалік від річки Прип'ять, маленький хутір, глухий кут, тікати нікуди, навкруги ліси і болота.

Дійові особи:

БАБА Пріся – 86 років, міцної статури, але не товста.

ВОВЧИК – онук Прісі, років приблизно 30, точно вік визначити важко, він не такий як всі, маленький, худорлявий.

СЛАВА – мати Вовчика, 59 років, хвороблива на вигляд. Страждає від приступів кашлю.

ДІЛЬНИЧНИЙ – приблизно 40 років, круглоголовий, жлоб.

БАБА Пріся

То я й кажу: ніякої радіації нема! Це все Горбачов, собака, навігадував, щоб людей від селі повиганяти. Плани у нього абсолютно сумашедші на ці землі були. Ех... Як тут було до аварії! Краса! Городи... А ось тут, біля дороги, де зараз сосни ростуть, був *(значуще потрясає вказівним пальцем)* ПРОДУКТОВИЙ магазин!

ДІЛЬНИЧНИЙ

Не знаю, не бачив – мене сюда в дев'яносто шостому кинули.

БАБА Пріся

Так я ж і говорю магазин здоровений і всьо можна було в ньому купить.

СЛАВА

Та нічого там не було, полички березовим соком заставлені були.

БАБА Пріся

Та як же! *(на ющенківський манер загибає пальці)* Хліб свіжий, пошти кожен день був? Був! Кілька в томатному соусі тоже була, халва соняшникова, рахат-лукум – смачнейший! Одного разу навіть згущонку завезли, але поки я добігла вже все розібрали. А ще в нас заправка своя була, для комбайнів. А Горбачов, значить....

СЛАВА

Мать, знову ти зі своїми розказнями.

БАБА Пріся

То не розказні, а історія, свята правда. Мовчи коли не знаєш!

ДІЛЬНИЧНИЙ

Історії я чув різні, та радіація то, вона, рідненька, все одно є.

ВОВЧИК

А що за історія, баб?

БАБА ПРІСЯ

а як шо? Хіба ти не знаєш?

ВОВЧИК

Неа.

БАБА Пріся

О, дак це ж дуже секретна історія: хто її розкаже, тому зразу голову відривають.

ВОВЧИК

Огоооо ...

СЛАВА

Мамо, давайте потім про ці твої історії. Не до історій зараз

ДІЛЬНИЧНИЙ

Люблю я історії! Давай баб Пріська, віщай.

Баба Пріся, окинувши переможним поглядом Славу, відштовхує її і опиняється в центрі уваги.

БАБА Пріся

Значиться, у нас тут ще з давніх часів усякі чудеса творилися. Русалки, мавки, духи польові, нечисть усіляка жила. А кров людська в наших землях, то вобщє лилася ріками, уві всі часи... Татари нас українців рубали і різали, поляки мучили і мордували, потім Хмельницький залив Поділля гебрейською кров'ю по коліна – тут тих гебреїв тьма була... Потім кацапи прийшли, і вони нас гноїли, потім червоні прийшли – ось тут прямо біля нас дев'ятсот українських хлопців молоденьких замучили. Після цього – голодомор... *(згадає щось дуже страшне)*... взагалі слів нема: ні один враг такого ще не придумував,

мільони людей голодом поубивать, а Сталін думався, супостат бесів. Потім – німчура, но ми тут з ними бисто розібрались, потім знову совєтська власть. Ну, жах коротше, все не як у нормальних людей... А вже після війни почалося нове, почали тут літати, ці, як їх?... Ну... тарілки літальні. Всякі там сині чоловічки і зелені курдуплі. Шо тут тільки військові наші не витворяли, щоб їх спіймать, але нічого у них не виходило. І ось, раптом, неожидано, в 1985 році, ті самі тарілки пішли з нашими властями на контакт. *(До дільничного, який слухав з відкритим ротом.)* Ти розумієш до чоґо. ото я веду?

Д І Л Ь Н И Ч Н И Й

Ну. да – інопланетяни і все таке.

Б А Б А П р і с я

Ні хера ти не розумієш! А ось Горбачов, той бисто докумекав, шо це – шанс для СеРеСеРу, щоб догнать і перегнать Америку і Європу в розвітті. І ось шо він, гадіна, вигадав, хоча сам би він такого вигадать не зміг, то, видать, йому підказала дружина його, Раїса Максимівна – вумна була женщина, ох вумна *(хреститься)*, царствіє їй небесне... Значить захотів Гобачов тут базу для приземлень тих самих літальних тарілок влаштувать. І щоб ніхто під ногами не плутався, вирішено було, значить цейво... всіх людей в радіусі тридцяти кілометрів повиселять. У вісімдесят шостому устроїли тут аварію на станції, людей, значить, розігнали і будь здоров. А з самого Києва до Чернобиля секретну гілку метро прокопали, яка досі функцілює. Але тут, як на зло, несподівано завалився СеРеСеР. І всі плани Горбачова накрилися мідним тазіком. Тарілки і далі літають, але тепер тільки по ночах і з вимкненим світлом. Говорять тут, шо через ту саму засекречену гілку метро сині чоловічки, переодягнувшись в нормальних людей просочилися в уряд і парламент. О тако воно! *(до дільничного)* Ну, тепер-то розумієш, про шо я?

Д І Л Ь Н И Ч Н И Й

(зніяковіло) Неє, не очень ...

Б А Б А П р і с я

(плескає голосно в долоні) Во! Тут-то і весь фокус! Сині чоловічки спланували все заранєє *(загинає пальці)*: аварію на атомній станції, відселення людей, метро тоже вони побудували і крах Союзу – їхня робота. Горбачова від справ забрали, наказали йому, канєшно, щоб язика за зубами держав. А Раїса Максимівна, дружина його, була самим першим на землі синім чоловічком *(хреститься)*, нехай земля буде їй пухом! Коротше, значить, вони тепер

захопили владу в Україні і проводять свої експерименти над населенням з метою повного нашого знищення... Ти тільки Вася нікому ні-ні, поняв?

Д І Л Ь Н И Ч Н И Й

Угу.

БАБА Пріся

Ти не угукай, синочку, це страшна тайна, вони якшо дізнаються, шо ти хоч щось здогадаєшся, вставлять тобі в хребет свої трубочки і висмокчуть увесь спинний мозок, то для них, оказується, делікатес. Мене вони не чіпають, поки шо, я їх зайцями і сомами прикормила. А пожрать вони люблять!

Д І Л Ь Н И Ч Н И Й

(дурнувато посміхаючись) Піду, я, роботи багато...

С Л А В А

Ми обідати зібралися, поїш з нами?

Б А Б А П р і с я

Ну, да. У нас все своє, все домашнє.

Д І Л Ь Н И Ч Н И Й

Не, не, їжте «своє домашнє» без мого участія.

Дільничний іде до хвіртки, відчиняє її, щоби б вийти.

Б А Б А П р і с я

Егей! *(Хитро мружиться і човгає черевиком по землі)* А от ти знаєш, шо це у тебе під ногами?

Дільничний, нахилившись, шукає, шо ж там у нього під ногами

Б А Б А П р і с я

У тебе під ногами то саме стратегічне метро, яке побудували у вісімдесят шостому році Горбачов із синіми чоловічками.

Павло Ар'є – український драматург і художник - концептуаліст. З 2011 року працює в міжнародній драматургічній лабораторії лондонського театру «Royal Court» і British Council та є куратором драматургічних програм міжнародного мистецького об'єднання і фестивалю «Drabupa» (Україна) і щорічного конкурсу актуальної української драматургії «Drama.UA»

«ЗУСТРІЧ З БОГОМ»

Старий Заповіт містить кілька історій, в яких Бог напругу розмовляє з людиною. В одній із них Творець всього видимого і невидимого явився Авраамові у вигляді трьох юнаків (Книга Буття, 18, 1 – 15). Для юдеїв, християн та мусульман Авраам є патріархом, який стоїть біля джерела їхньої релігії. Але, розповідаючи про нього, автори «Книги Буття», не намагаються зробити з Авраама «взірець для дітей та юнацтва».

На думку Керен Армстронг, відомого сучасного релігієзнавця, «хоча Авраам і був здатний на виняткове добродійство по відношенню до повних чужинців, він також міг бути надзвичайно жорстоким до власної родини, особливо до своїх дітей. В історії про боговибрану родину ми знаходимо не так вже й багато зразків «сімейних цінностей», які для юдеїв, християн і мусульман становлять важливу частину їхнього релігійного життя. Побут Авраамової родини аж ніяк не нагадував втрачену гармонію Едему. Тут кожне покоління робило свій внесок у загальну колотнечу й страждання. Батьки, жінки, сини й брати поносили одне одного, завдавали своїм родичам психічних травм і постійно поринали у сварки та бійки».

Може, на наш погляд, Старий Заповіт і «не дотягує» до сучасних норм поведінки, зате, як вважає Керен Армстронг, він є правдивим свідченням того, що «нас постійно мучає, розриває і спокушає зло, яке присутнє у всіх наших пориваннях... Адам і Єва прагнули знання. Як і багатьом іншим релігійним людям, їм хотілося мати доступ до «ексклюзивної» інформації. Але головна думка «Книги Буття» полягає в тому, що благословення й просвітлення не досягається шляхом накопичення фактів чи вірою в певні доктрини. Натомість, Біблія вчить нас тому, що будь-яке знання зводиться до самопізнання й до усвідомлення таємниці, якою є наше буття. Так само й життя усіх інших людей є освяченою Богом таємницею. Недарма ж найяскравіші приклади прозріння й благословіння відбуваються тоді, коли людина йде назустріч іншим людям. Як це сталося з Авраамом, коли він кинувся вітати трьох подорожніх, а зустрів Бога».

«Бог явився Авраамові, коли той у дубовому гаю Мамре перебував полуденну спеку біля входу у свій намет. Авраам підвів голову і побачив трьох чоловіків, що стояли напроти нього. Він скочив і кинувся до них, і вклонився їм до землі, і сказав:

– Господи, якщо вже така Твоя ласка, не проминай раба свого!

Дозволь принести води і помити вам ноги, щоб ви могли трохи спочити у затінку. Я зараз принесу трохи їжі, щоб ви підкріпилися, а тоді підете далі, відвідавши раба свого.

Вони сказали:

– Так і роби.

Авраам поспішив до Сарри, яка була в наметі, і наказав їй:

– Заміси швидко три міри найкращого борошна і напечи коржів!

А сам мотнувся в обору до худоби, вибрав найкраще теля й наказав служникові, щоб той його одразу заколов і приніс на кухню. Тоді взяв сиру, молока, свіжо засмаженої телятини, приніс це все своїм гостям, і, поки ті їли, стояв під дубом біля них.

Вони спитали у нього:

– Де твоя жінка Сарра?

Він сказав:

– Ось тут, у наметі.

Один із них сказав:

– Як настане пора, тоді я знову прийду до тебе, й тоді твоя жінка Сарра народить сина.

А Сарра стояла у нього за спиною і чула це. Авраам був в літах, та й вона вже вийшла з дитородного віку. Тому вона тільки засміялася до себе і подумала:

– Звідки мені прийде те щастя, якщо я вже така стара, та й мій чоловік вже давно не парубок?

Господь спитав Авраама:

– Чому Сарра засміялася і подумала: «Як же я зможу народити сина, якщо я така стара?». Хіба існує щось неможливе для Бога? Отже, у певний час я повернуся до тебе, й тоді Сарра народить тобі сина.

Але Сарра почала сперечатися й сказала:

– Коли це я сміялася? Нічого я не сміялася!

Бо вона дуже злякалася.

Він їй сказав:

– Ні, ти таки сміялася.

І тоді чоловіки підвелися, подивилися в бік Содому, і Авраам пішов їх провести».

Неможливо переказувати (а тим більше, тлумачити) такі епізоди і, при цьому, не впасти у проповідницький тон. І те, що авторам «Книги Буття» вдалося уникнути цього, для багатьох людей є свідченням правдивості цих історій. Бо, якщо подія, свідком якої ти став, дійсно виходить за рамки буденного, то, мабуть, немає потреби її підмальовувати й чепурити, лишається хіба що описати усе, «як було».

Але чи могло б щось подібне статися в наш час? Чи такі випадки описуються лише у священних книгах? На що ж тоді зараз покладатися? Може, той факт, що навіть Авраам у своєму побуті не був святом, дає надію і нам? Недарма ж ми постійно чуємо про те, що комусь «був знак» чи «видіння». Є навіть і такі, що божаться, ніби вони напругу спілкуються з Богом. «Бог – мій свідок!», кажуть вони, або «Бог мені сказав, що...».

І, мабуть, кожен із нас зустрічав когось, хто робив подібні заяви.

Так колись на нашому факультеті вчився Вітя Браницький – живчик, улюбленець дівчат і вправний музикант. Але його чомусь незлюбив викладач військового перекладу, і на державному іспиті вліпив йому двійку. Відповідно, Віті не могли присвоїти звання офіцера. Більше того, через рік його мусили, як рядового, призвати до війська й відправити служити десь дуже далеко. Викладач обіцяв Віті подбати про це. По тобі, казав Віті викладач, Чуркестан плаче.

Але тут починають розгортатися події, які все докорінно міняють. Спершу Вітя знайомиться з американкою, тоді одружується з нею, й, нарешті, хоч і не без зусиль, але усе ж таки перебирається жити за океан. А викладач військового перекладу стає жертвою скандалу і його виряджають служити у місто Фрунзе, в Киргизії (нині Бішкек, в Киргизстані).

В центрі скандалу – старий бронетранспортер, який стояв на подвір'ї одного з університетських корпусів, у якому тоді була військова кафедра. Казали, що офіцери кафедри, буцімто, ходили туди по черзі усамітнюватися з якоюсь студенткою. За іншою версією, там було кілька студенток. Так чи сяк, але викладач казав, що його підставили, як молодшого за званням (він тоді був капітаном), і погрожував вивести на чисту воду майорів та полковників. Одне ж того не зробив, через що «був помилуваний» і опинився не за Полярним колом, а серед гір, у столиці союзної республіки.

Якось уже під кінець вісімдесятих років я зустрів його в центрі Києва. Капітан погрубшав і наїв червону пику. Він стояв у цивільному одязі перед кольоровою афішею і не рухався. З афіші йому всміхався американський євангеліст-проповідник, який запрошував киян до Палацу Спорту на «Зустріч з Богом». Проповідника, звичайно, звали Віктор Браницький.

Невдовзі до Києва почали регулярно приїздити різні зарубіжні проповідники – мормони, меноніти і навіть сам головний равин нью-йоркських хасидів, про якого в афіші на площі Ленінського Комсомолу тоді ще писали, що він і є – новий месія. Але Вітя був найпершим із них.

Восени того ж року я знову побачив капітана. На площі, перед виходом із метро черговий американський (якщо довіряти акценту) проповідник навертав людей до Бога. Він крейдю обвів довкола себе коло й оголосив, що, доки він там стоїть і тримається Господа, пекельні сили не зможуть його дістати. Бог цього ніколи не допустить!

Поруч із ним стояв наш капітан і перекладав його вогнисту промову. Від непевності чи з незвички він просто бубонів слова. Люди, які поспішали під землю або, навпаки, вибиралися звідти, натикалися поглядом на крейдяне коло, зупинялися на мить, пересвідчувалися, що це не була черга за чимось і надавали ходи.

Тієї ж зими я опинився в Москві. Там тоді стояла така холодрига, що було видно, як у перехожих із ніздрей та з ротів виривається пара. Й від цього дехто із них був схожий на конай, а дехто – на драконів.

Біля станції метро «Колхозная» було завізно. Працюючи ліктями, я хай і повільно, але все ж рухався у бік підземного тепла, доки не вперся в причину цього затору.

На самому вході в метро два чоловіки – американський проповідник і наш капітан – щось віщали задиханій масі. На той час зимова крига вже загарбала асфальт, тому своє «захисне коло» їм довелося прошкрятати викруткою, яка тепер валялася в них під ногами. У той час, як на американцеві було пальто і шапка, капітан стояв із непокритою головою і пахкотів. Із того часу, коли я його бачив востаннє, він так добре опанував нову термінологію, що робив уже не послідовний, а синхронний переклад. Місцями він навіть випереджав проповідника, а то й, на власний розсуд, адаптував благу вість до потреб конкретної аудиторії. Наприклад, там, де американець висвітлював структуру пекла, з конкретними камерами для конкретних гріхів, капітан лякав публіку загальною панорамою простору: темного, холодного і незбагненого.

– Умом його, – гримів капітан, – не понять, аршином опщім не ізмерить!

Він також застерігав своїх слухачів, що цей морок панує не назовні, а у нас всередині.

– Вогонь, лише вогонь здатний боротися з пеклом. Вогонь у всіх його видах. Все, що горить. Пусту його у себе! Бо що ти сам по собі проти тьми?! Хто має вуха, хай слухає!

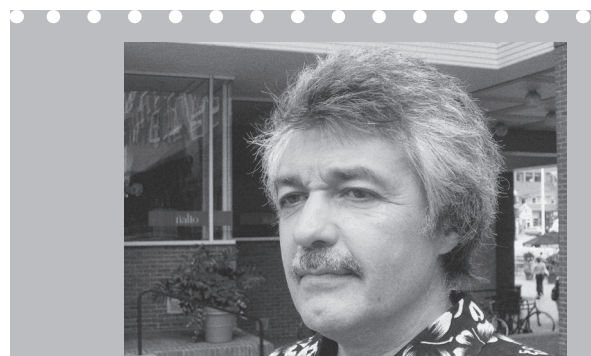
Прохід мені перекривала бабця з мішком, який вона покляла на санчата.

– Ну що там таке? – підганяв її хтось з-поза моєї спини, – Давай або туди, або сюди!

Бабця підхопила санчата, завдала мішок собі на плечі і сказала усім, хто мав вуха, що це, мабуть, ці... як же їх... сіаністи!

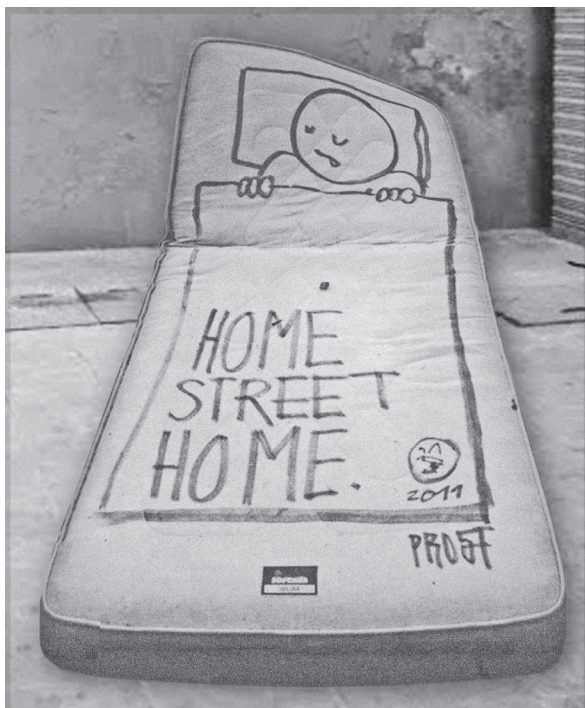
Грудень 2006, березень 2013

Зі збірки «Переказки»

Володимир Діброва – редактор та письменник, викладає на факультеті Слов'янської Мови та Літератури Гарвардського Університету. «Зустріч з Богом» із циклу «Переказки» вийде восени в одному з київських видавництв. «Переказки» – це 12 оповідань, жанр яких поєднує в собі літературну критику, коментар до казок, міфів й літературних творів, спогади та белетристику.

УЧИТЕЛЬ

Коли тебе вперше бачить світ, а ти його, ви за старим звичаєм, як незнайомці до того часу, маєте простягти один одному руки, привітатися і жити у злагоді довго і щасливо. У когось воно дійсно так і є. Але тобі цього замало, це занадто легко. Бо ти ніколи не шукав легких шляхів. Тому ти не просто починаєш пізнавати світ, а занурюєшся у найнедосяжніші глибини його сутності. Спочатку пан Всесвіт подивиться на тебе звисока і почне всіляко перевіряти, чи дійсно твої наміри серйозні і ти достойний стати його учнем. І коли всі формальності завершаться, твій Учитель відчинить скромні (до твого подиву) двері і пропустить тебе вперед. Він не сумнівається в тому, що ти вже згораєш від нетерпіння, а рівень цікавості зашкалює за всі мислимі показники. Тож наставник не стримуватиме тебе: «Тішся, невгамовний!». Ти ж сам напросився в учні, от візьми на себе відповідальність і розклад занять обирай самотужки.

З цієї миті починаються цікаві, наповнені різноманітними відтінками емоцій і відчуттів, дні. Усе повертає твою увагу, до всього хочеться доторкнутися, відчути запах, спробувати на смак. І ти весело і безтурботно прямуєш своєю дорогою, залишаючи за спиною пройдені коридори закоханості і розчарування, радості і смутку, надії і зневіри, почуття триумфу і невпевненості у власних силах, жаги знань, рішучих дій та повної зневіри чи апатії.

Мине час, перш ніж тебе відвідає неясне, ледве влови-ме відчуття, що ти щось забув, втратив щось дуже важливе. Таке буває, коли ти вже сідаєш у машину чи поїзд, літак чи автобус і незримий привид «Забув!» кружляє навколо тебе.

Ти берешся поетапно перебирати в голові, що поклав у валізу. І раптом, наче довгоочікуваний порятунок, настає таке прозріння! Так, ти згадав. І зовсім не має значення, що ти лишив удома – зубну щітку чи паспорт – це відчуття однакове. Наче ти проїхав свою зупинку, дочитав роман до кінця, а головну ідею втратив, чи прослухав ключове поняття лекції.

От так стоїш на перехресті і хочеться на все горло кричати: «Вибачте, я заблукав... Допоможіть знайти потрібний напрямок!» Знаєте, як воно буває, коли опиняєшся на роздоріжжі і не бачиш цінності минулого та сенсу майбутнього. Ти усвідомлюєш, що повертатися назад уже пізно, а йти вперед безглуздо. І коли у своїх поневір'яннях ти доходиш критичної точки, картаючи себе тим, що не озирнувся на початку шляху і не вчепився міцно в руку Вчителя, саме тоді тобі відкривається інший вимір.

Ти усвідомлюєш, що весь цей час блукання Всесвітом і вивченням законів світу, твій Учитель був усередині тебе. Він спокійно дивився на твої мандри, зручно вмотивувавшись у твоєму серці, виконуючи пасивну роль спостерігача. Він чекав, коли ж ти стомишся все ускладнювати і пізнавати шляхом невтомних досліджень і постійних дослідів і збагнеш, що ти і є Всесвіт. Він дасть відповідь на питання, яким ти одвічно переймаєшся: «Хто я є в цьому світі?» Просто хтось з іншого, протилежного тобі виміру у звичайній розмові скаже: «Ти – все. Без тебе світу і не існувало б. Ти відчуваєш і твориш його одночасно». І тебе зворушать ті слова, ти зрозумієш, що Всесвіт, до якого ти так прагнув доїхати, долетіти чи допливти знаходиться у тебе всередині. Ти є Всесвіт! І немає значення що ти робиш – граєш у баскетбол чи керуєш державою, важливо те, хто ти є. І пізнавши себе, ти пізнаєш усіх людей одночасно, відкривши свої скарби, тобі відкриються скарби і чудеса світу.

Тому там, на перехресті, добре подумай, перш ніж здатися і повернутися до сумирного існування. Цей шлях вартий твоїх зусиль, адже ти прийшов ДОДОМУ і ще великі справи чекають тебе попереду. А руку свого Вчителя, що і досі перебуває десь там, в області серця, ніколи більше не відпускай. Повір, на нього можна покластися.

*Євгенія Сенік –
вчить для того, щоб
вчитися самій.
А вчиться для того, щоб
вчити. Найкращим учи-
телем вважає життя.
Найкращим способом
навчити –
показати приклад*

ПІГУЛКА ВІД ГОЛОВИ від Миколи Шпаковського

МИ – ІЛЮЗІЯ ТОГО, ЩО САМІ СОБІ ПРИДУМАЛИ

Коли я був зовсім малий, мені казали, що не можна сидючи махати ногами, бо чорта колишеш. Те, що малі діти не сягають ногами до підлоги з дорослого крісла – ніхто до уваги не брав. А всидіти тоді спокійно і чемно було неможливо. Не можна було ходити спиною вперед, бо батьки помруть. Наприклад, коли над головою пролітала зграя ворон, треба було присісти, тому що отримав би двійку. Не можна було ставати на круглі люки, бо то приносило нещастя. Потрібно було загадати бажання, коли бачиш на номерному знаку машини дві однакові цифри, а щоб добре щось вивчити, треба було запхати той підручник під подушку. Якщо ходити по стиках тротуарних плит – погано напишеш контрольну. А якщо хтось, бувало, нагнеться, то треба було з криком «Поза!» дати ногою підсрачника. За нову зачіску всі у класі обов'язково давали налісника «за підстрижку». А з першого шкільного дзвінка ми добре знаємо, що не можна шити на собі. Прикладово, у деяких країнах є звичай вдягати на екзамені червону білизну, це на щастя, для найкращих оцінок.

Згадую, що на перший дзвінок мама мені поклала в нагрудну кишеню шматок проскурки і мій пупчик засушений у марлі ще з мого народження. Ці не зовсім звичні для мене амулети мені мали додати сили у всьому і успішного навчання. Тато в то не втручався, але давав якісь гроші. Булочка тоді коштувала три копійки. Було ще багато інших речей, які ми робили невідомо для чого. Бо й так це допомагало не всім. Мабуть, лише винятково обраним.

Я закінчував школу, коли мобільники тільки-но почали з'являтися у кількох багатших за мене однокласників. Апарати були чорні, важкі та великі, їх було видно здалеку. Ними можна було вбити. Не маючи грошей на рахунок та навіть розряджену батарею, можна було спокійно і діловито вдавати на публіку, що ти з кимось розмовляєш. На свята ми їли голубці і зовсім не знали, що таке суші. Без Інтернету і цивілізації. Заклеювали пробитий м'яч, бо не мали змоги купити новий. Найприкріші вороги часом ставали найкращими друзями. Альмінська долина, яблуневий сад, золота осінь – із цими дещо поетичними трюнками ми познайомилися, коли нам було чи не по п'ятнадцять. Влаштували у гуртожитку підпільні боксерські бої до першої крові. Були дев'яності і ми були щасливі, ходили в однаковому, цікавилися кривавими сутичками місцевої мафії, ба навіть вболівали за неї. Бо ж свої хлопці, сильні та відважні і з ними ще живими можна було здоровкатися. Та й авторитет вони мали для нас десь приблизно на рівні зі священниками. Щось в тому було.

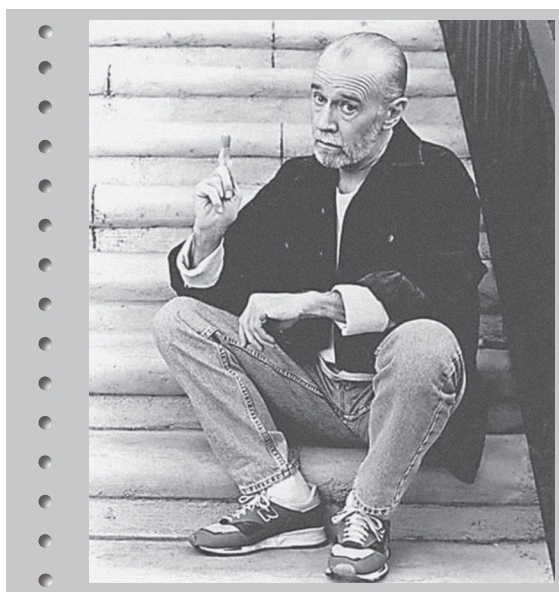
У нас на той час було у школі все: креслення полів у зошиті під лінійку, на щастя ми їли цвіт бузку із п'ятьма листочками, ми писали реферати і «шпори» від руки, робили зі шпалер обкладинки для шкільних книжок. Звичайні буденні ритуали. Ми домальовували вуса, роги тощо знаменитим людям у підручниках з фізики і літератури, принагідно дописавши якесь лайливе слівце. І тим часом наївно вірили тоді, що у випадку, коли отримаєш золоту медаль, весь світ буде для тебе відкритий і матимеш все, чого забагнеться. Ми викликали у шкільному підвалі таємничу Чорну Руку і цього дуже боялися, але не могли перед іншими показатися наляканими. Хлопці то є хлопці.

Школа життя. Іноді бачу, що деякі продавці дають мені рещу лише лівою рукою і також знаю, що вони «освячують» товар першим виторгом. Можливо, хтось думає, що забобони обмежують здібності людини, оскільки у більшості випадків вони побудовані на помилкових знаннях. З іншого боку, вони мають своєрідну захисну властивість самонавіювання, зменшують переживання і стрес. Фактор приписування успіху і невдач іншим силам, ніж власні, практично дуже сприяє появі дедалі нових і нових передсудів.

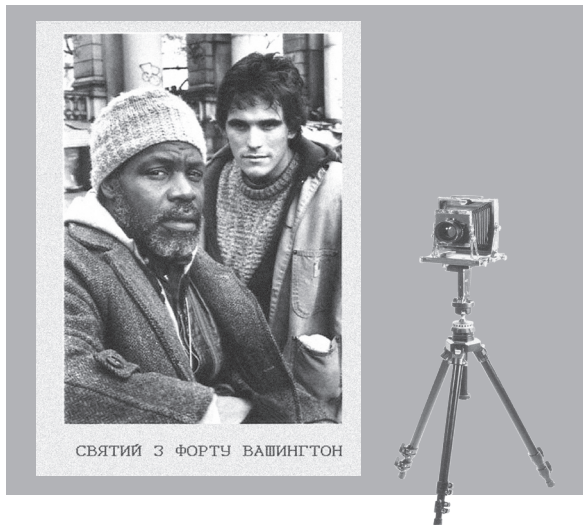
Проте, глобальніше все зводиться до однієї важливої речі і це система правил: якщо зробиш справу неналежно – знайди собі виправдання. Тому що завжди всі біди можна «повісити» на чорного kota або ліву ногу, якою ненароком станеш вранці із ліжка. Легше керувати людиною, яка почуває перед вами провину, людиною боязкою та невпевненою у своїх силах, людиною, яку ви самі створили і переконали, як потрібно жити, аби стати щасливим. Себто, як бути абсолютно правильним. Добрим хлопцем і доброю дівчиною.

Дайте людині віру у щось велике, присмачте це красивою легендою і вона піде за вами. Прості дитячі правила життя пізніше переростають у кредитні історії, у азартні ігри, у мислення, що тебе щось стосується менше ніж інших, що хтось за тебе вирішуватиме. Що це з тобою не станеться! Бо маєш право на деякий час змінити свою думку за подачку перед президентськими виборами, через те ми й заслуговуємо на те, ким є самі. І смакує найкраще, якщо ти голодний. І матимеш вигадане опертя і схрещені пальці, червону нитку на зап'ясті, три плювки через ліве плече, коли сам нічого вже не зможеш вдіяти.

«Політики традиційно ховаються за трьома речами: прапор, Біблія і діти. Політики поставлені для того, щоби дати вам ідею, що у вас є свобода вибору. Або її нема. Вони не хочуть суспільства, яке здатне критично мислити. Їм не треба добре поінформованих людей, вони не зацікавлені в цьому. Робітник має бути покірний. І неважливо, якого пошиву у нього сорочка. Їм нема до вас співчуття. В більшості зараз люди – це затяті професійні споживачі. Вони витрачають гроші, яких у них нема на речі, які їм непотрібні. А розраховуються вони своїми кредитками. Дійшовши додому, вони все одно розуміють, що ті речі їм не подобаються», – якось сказав Джордж Карлін, американський комік, актор, письменник і лауреат декількох нагород. Він був одним з перших, хто відкрито використовував нецензурну лексику під час своїх виступів, за що неодноразово був арештований.

К І Н О Р Е Ц Е Н З І Ї

Святий з форту Вашингтон
(Реж. Тім Хантер, 1993)

Метью (роль Мета Діллона), як то кажуть, звичайнісінькій ексцентричний фотограф, нічого особливого, працює у своє задоволення, допоки не опиняється на вулиці. Аварійну будівлю, в якій проживає до останнього дня Метью, розтрощують на очах «новоспечених» бездомних мешканців. Дещо безпорадний хлопець втрачає будь-яку надію на майбутнє. Метью зневірюється у всьому і опиняється сам-на-сам із вулицею.

Після нападу місцевих хуліганів, Метью рушає до муніципальної нічліжки «Форт Вашингтон», очікуючи знайти там прихисток. Ця величезна нічліжка налічує сотні ліжко-місць для таких самих безпритульних і бездомних людей. У нічліжці Метью знайомиться, а згодом і товаришує, з чорношкірим безхатьком Джері (роль Денні Гловера), ветераном в'єтнамської війни.

Джері бере хлопця під своє крило і починає його навчати основам основ. Джері з дидактичною впертістю пояснює Метью, як вберегти взуття і матеріальні цінності від крадіжки вночі, чому краще не відвідувати душеву без супроводу тощо. Вчить, як поводитися у закладах громадського харчування. Через безпорадність хлопця Джері прозиває його «святим».

Поступово Джері починає опікуватися Метью й поза межами притулку. Разом вони миять автівки, аби Джері зміг реалізувати свою давню мрію: орендувати житло, в якому вони могли би проживати. Вони збирають копійку до копійки, намагаючись здаватися безтурботними. Якось Джері дякує одному водієві: «Гей, спасибі. Це твій світ, ми просто живемо в ньому».

Цей відвертий драматичний фільм зображує ту дійсність, яка, зазвичай, прихована від обивательського ока. Мені сподобалася продумана деталізація побуту у «Форті Вашингтон», де режисер простими образами зображує бездомних особистостей на тлі пекельного, безособового місця. Як висновок, режисер дає зрозуміти, що коштує провести ніч у такому закладі.

Офіціант
(Реж. Алект Ван Вармердам, 2006)

Хто такий Алекс ван Вармердам, знають, мабуть, усі. Хтось чув про «Абель», а хтось бачив «Грімм». Хтось бачив «Плаття», а хтось чув про «Малюка Тоні». Щоправда, дехто взагалі не знає, хто такий Алекс ван Вармердам. Й ті, кому він невідомий, порівнюють «Офіціанта» з «Персонажем». Це те саме, що порівняти Нідерланди зі Сполученими Штатами! Ван Вармердама з Віллом Фереллом! Трагіка з коміком!

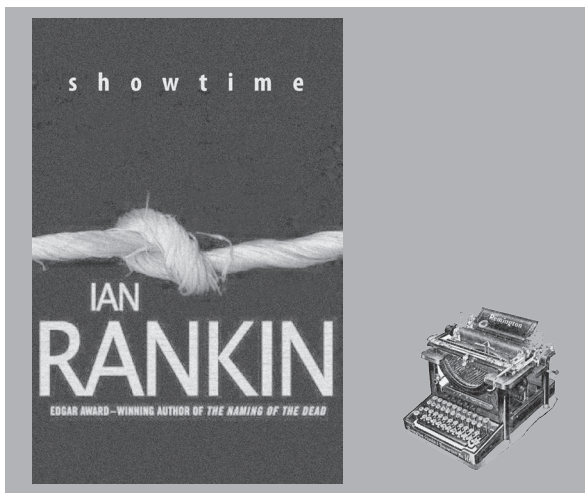
Хоча це все не додає балів стрічці, яка і без них не дотягує до попередніх вармернедерландамських казок. Не додає насамперед тому, що «Офіціант» – не перший глевкий бублик, а виважений наступний крок в голландському сінематографі. Навіть, якщо в Бельгії смачніше пиво, а в Данії кращий метрополітен. На жаль, мушу стверджувати, що якиби я був учителем, а ван Вармердам – моїм учнем, я поставив би йому двійку з мінусом. (Вчителі ставлять мінуси для того, щоб опустити учнів до рівня звіроподібних плазунів).

І коли Алекс ван Вармердам прочитає мою рецензію, він погодиться, що його найкращі часи давно минули, і все, що в нього залишилося, – це останні дні Емми Бланк.

До речі, 2006 рік виявився не лише роком собаки, а й збіркою суїцидально-маніякально-депресивних кіноновел, де герої або офіціанти, або податківці, або недоречні манекени. Так чи так, є самотність і є варіанти її подолання. Є робота і є варіанти ліні. Є автор і його недолугий твір, який він не в змозі дописати. Врешті-решт, є герой, який постає проти автора (як от Алекс ван Вармердам постав проти Алекса ван Вармердама в ролі офіціанта).

Отож би і воно, як казав Одесит, що розуміння приходить згодом. Я протиставив різні речі одну одній. А зв'язувати ці речі до купи, аби видати демократичний компромісний гібрид, не треба. Отож би і воно, що це моя не найгірша рецензія.

Л І Т Р Е Ц Е Н З І Ї

Вистава починається...

(Showtime, 2005, by Ian Rankin)

Після прочитання оповідання одразу згадалася пісня Скрябіна «Хто у****чив йогурт?». Згадався побутовий вислів «Поверніть на місце!». «Куди він зник?» – запитуєш факіра в цирку. Ось так і з Аркадієм, футболістом, який воював в Афганістані...

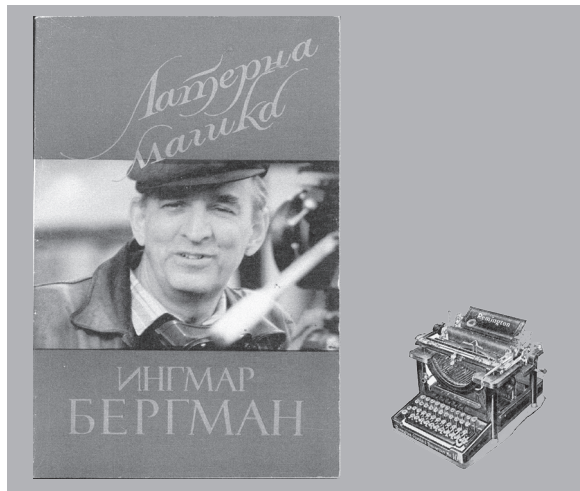
Із Тигром вони вперше познайомилися після матчу Шотландія-Росія на чемпіонаті світу з футболу серед бездомних. Така собі Організація Об'єднаних Націй бездомних. Не знаю щодо шотландської, проте російська команда називалася «СП Тигра». Саме тигр з роззявленою пащекою на футболці в Аркадія заінтригував Тигра, шотландського вуличного продавця. Цей тигр став відправним пунктом цієї історії.

А історія така, що справжній Тигр, себто продавець, у звичному режимі продає «Big Issue» на вулицях Единбургу; слідкує за життям міста й іншими продавцями, вивчає реакції людей, що купують журнали; так само, як і всі, відпочиває після трудового дня на Хай Стріт; а по вівторках грає у футбол. Попри це все, грі Тигра на футбольному полі залишається побажати бути кращою; журнал не завжди так добре продається, як сьогодні або як вчора; а відпочити в нічліжці інколи просто неможливо.

Тільки тому і тільки не тому Тигр знайомиться з вуличним факіром, який навчає його азам факірського мистецтва, а точніше наштовхує Тигра на шлях самоосвіти. Чим, зрештою, і займається Тигр упродовж нашої подорожі в художнє слово автора. Тигр майструє саморобний інвентар факіра, відшукуюючи потрібні дощечки та цвяшки серед сміття, а на тенісному корті знаходить загублені м'ячики, які він не наважується повернути господарям, але використовує їх для жонглювання, і, коли немає попиту на журнали, таким чином заробляє на життя.

Його вуличне життя проходить паралельною лінією з тим же чемпіонатом світу, перетинаючи футбольне поле, на якому Тигр отримає червону картку і крик судді: «Геть з поля!». Проте цей нюанс не завадить йому ближче познайомитися і, навіть, увійти в довіру до тигра з Санкт-Петербургу Аркадія, зовні подібного, за словами автора, до Зінедіна Зідана. Відтак вони затоваришують, як ті, що добре читають думки один в одного. Цього виявиться достатньо, аби Тигр запросив Аркадія на свій перший публічний виступ у Поллок Холлс. Помістивши Аркадія в ящик, попередньо продемонструвавши, що мечі, які, за думом факіра, повинні атакувати цей ящик, справжній, Тигр тим самим підтвердив небезпеку, на яку наражався Аркадій. Після вистави всі присутні були в захваті від мистецьки виконаного трюку зі зникненням

Аркадія, і кожен висловлював Тигру своє захоплення. Проте на запитання тренера збірної Шотландії: «Де він?», Тигр відповів: «Профсоюз Фокусників не дозволяє розкривати професійні секрети». Ось тому я і згадав пісню Скрябіна. Все!

Латерна магіка

(The Magic Lantern, 1988, by Ingmar Bergman)

Чому я закинув читання «Латерни магіки»? Тому що автор надто заглибився в себе. Це, звісно, непогано, якщо ти пишеш для себе. Але коли тебе публікують, ти розраховуєш на певну кількість читачів. Якщо та певна кількість читачів – це твоє найближче оточення, тоді я не розумію, навіщо треба було перекладати твір і видавати в інших країнах? Але нарікати вже пізно, тому книга залишиться в моїй бібліотеці, і можливо хтось захоче взяти її в мене почитати. Хтось, хто зрозуміє Інгмара Бергмана.

Перші сторінки цієї повісті – дитинство майбутнього режисера – описані, немов зняті на камеру. Немає тієї послідовності, як у біографічних романах; це клаптики з життя, які найбільше запам'яталися, котрі залишили найглибші спогади дитячо-підліткового становлення. Ми дивимося кіно, яке знімає режисер, у друкованій формі. І ті перші сторінки дарують нам неймовірну насолоду від читання. Особисто моє перше враження вилилося в такі слова: «Блін, це ж він про мене пише!». Пізніше я зрозумію, що один нарцис не зможе читати другого нарциса. Нарцис не спроможний досягнути, що в когось самозакоханість більша, глибша, сильніша від власної до себе любові.

Інгмар Бергман – це якраз той випадок, коли автор любить побалакати про себе, про свою творчість, про свою поезію кіно. Інгмар Бергман – це супер режисер, якщо не лізти в його майстерню. Ми дивимося кіно, а що діється за кадром, нас не обходить. Він також як і всі любить бути на самоті; навіщо втручатися в його самотність? «Латерна магіка» – це його острівець самотності. Це його сценарій життя. Вас цікавить дізнатися більше? Тоді читайте, які проблеми! На колір і смак всі люди різні. Але коли ви прочитаете і скажете, о, це було неймовірно, я вам повірю... я дістану книжку із запиленої полиці, відкрию на закладеній сторінці і продовжу читання.

ІНСТАЛЯЦІЯ ПІД НАЗВОЮ «Я... БІЛЬШЕ, НІЖ ПРОСТО БЕЗДОМНИЙ», авторства Ентоні Піра у партнерстві з Outside In Project, екпонована на Гарвардській площі, Кембридж, Бостон

Як Ви можете допомогти бездомній людині?

Просто відірвіть цей купон і віддайте людині, яка потребує інформації.

ДЕ ПОЇСТИ?

День	Час	Адреса	Організація
Понеділок	13:00	вул. Б.Хмельницького, 189а	Згромадження «Мілес Єзу»
Вівторок	12:00	пр-т Червоної Калини, 127а	Християнсько-Євангельська Церква «Божий мир»
	13:00	вул. Б.Хмельницького, 189а	Згромадження «Мілес Єзу»
	12:00	вул. Слобідська, 1а (бічна вул. Зеленої)	Християнсько-Пресвітеріанська Церква
Середа	12:00	вул. Мельника, 8	Церква «Християнська надія»
	13:00	вул. Б.Хмельницького, 189а	Згромадження «Мілес Єзу»
	13:00	кінотеатр «Сокіл» (вул. В. Великого, 14а)	Громадська організація "Нагодуй голодного"
	14:00	біля палацу ім. Г. Хоткевича	Церква «Осанна»
Четвер	12:00	вул. Миколайчука, 8	Церква «Християнська надія»
	12:00	пр-т Червоної Калини, 127а	Християнсько-Євангельська Церква «Божий мир»
	12:00	вул. Слобідська, 1а (бічна вул. Зеленої)	Християнсько-Пресвітеріанська Церква
	13:00	вул. Б.Хмельницького, 189а	Згромадження «Мілес Єзу»
	14:00	Сквербіля Порохової вежі	ЛМГО «Спільнота взаємодопомоги «Оселя»
	18:30 - 19:00	Піший патруль: Порохова вежа- ц-ва Преображення- ц-ва св. Андрія - вул. Банківська- ц-ва Ольгиї Єлизавети	Спільнота Святого Егідія
П'ятниця	13:00	вул. Б.Хмельницького, 189а	Згромадження «Мілес Єзу»
	14:00	Рясне-1 сквербіля супермаркету «ВАМ»	Християнсько-Пресвітеріанська Церква
	15:00	сквербіля Порохової вежі	Пресвітеріанська Церква
Субота	13:00	вул. Б.Хмельницького, 189а	Згромадження «Мілес Єзу»
	14:00	біля палацу ім. Г. Хоткевича	Церква «Осанна»
	13:30 - 14:00	Піший патруль: Порохова вежа- ц-ва Преображення- ц-ва св. Андрія - вул. Банківська	Спільнота Святого Егідія
Неділя	13:00	вул. Б.Хмельницького, 189а	Згромадження «Мілес Єзу»

Де отримати теплий одяг:

вул. Кирилівська, 3 а,
Львівський міський соціальний центр, 16.00 - 18.00
Тел.: (032) 233-10-49 (гаряча лінія)

Львів – Винники, вул. Винниченка, 3
(бічна Миколайчука, «Галактика»)
Понеділок – П'ятниця, 10:00–13:00,
«Осередок Кофоеда» («Оселя»)

Де помитися, підстригтися і випрати речі:

Львів – Винники, вул. Винниченка, 3
(бічна Миколайчука, «Галактика»)
Понеділок - П'ятниця 9:00 - 14:00
«Осередок Кофоеда» («Оселя»)

Де переночувати:

вул. Кирилівська, 3 а,
Львівський міський соціальний центр, 18.00 - 20.00
Тел.: (032) 233-10-49 (гаряча лінія)

Де отримати реєстрацію та відновити паспорт:

вул. Кирилівська, 3 а,
Львівський міський соціальний центр
(юридичні консультації, відновлення втрачених документів,
постановка на облік, реєстрація за переважним
місцезнаходженням).
Тел.: (032) 233-14-79, 233-10-49.

Де можна поступово відновити своє життя?

м. Львів-Винники, вул. І. Франка, 69.
Спільнота взаємодопомоги «Оселя»
(життя в спільноті, праця для свого утримання,
навчання та допомога іншим)

ДОПОМОЖІТЬ НАМ ДОПОМАГАТИ ІНШИМ та дайте друге життя речам, які Вам більше не потрібні!

Спільнота «Емаус-Оселя» збирає від населення вживані, непотрібні їм речі, сортує, ремонтує, надає нового вигляду та реалізує у Благодійній крамничці «Емаус – Оселя».

Таким чином ми вберігаємо речі від того, щоб вони не були викинутими на смітник, в той час, коли вони ще можуть послужити іншим.

Якщо у Вас є непотрібні меблі, одяг, посуд, побутова техніка,
не викидайте – зателефонуйте нам:

296-33-03

Благодійна крамничка «Емаус – Оселя»

Вул. І. Франка, 46. м. Винники
(навпроти готелю «Святослав»)

*Пн. 11.00 – 19.00,
Вт-сб. 10.00 – 19.00*

Тут ви можете придбати вживані речі і таким чином допомогти без-
притульним людям!

Завдяки Вашій допомозі 25 людей мають
можливість проживати і працювати в Спільноті,
близько 20 осіб щодня користуватися послуга-
ми Осередку підтримки бездомних лю-
дей, і 100 осіб кожного тижня отримувати
гарячі обіди в центрі міста!

*Дякуємо всім, хто
щедро віддає свої речі
для допомоги іншим!*

www.emaus-oselya.org

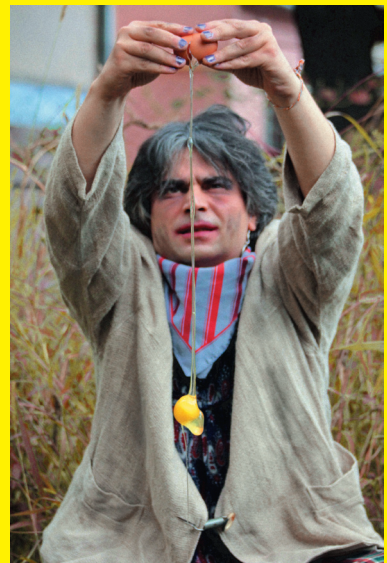
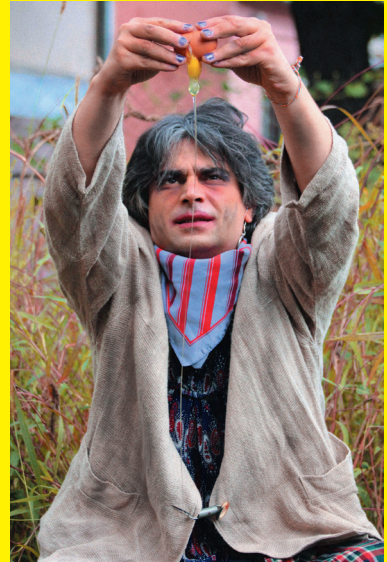

23

Просто
НЕБА

придбавши цей журнал,
ви допоможете
бездомним людям

**ВАКАЦІЇ
ЕДУКАЦІЇ**

придбавши цей журнал, ви допоможете бездомним людям